ཐེར་ཟླཌ ཤཌླཟ

General Knowledge

ཏ̆ར་ནྭ་ཡ̆ཡ: ཐ̆ཁ̆ལ̆ཡ̆ཤ,

copyright: Authors

ནལ̆ཡ̆ ཅ.ཌླ: ༢༠༡༩ (ཕ̆ར ཅ.ཌླ)

year publication: 2019 (pig year)

ཏཅ̆ས̆ལ̆ ཟ̆.: ༢༥༠

Price: Rs. 250/-

ཌ̆ཏ̆.ཀ̆ར̆ཡ̆: ཐ̆ཌ̆ཙ̆ླ

computerised: Authors.

ཏཤ̆ར̆ཀ̆ླ ཀཐ̆ཅ: ཀ̆ལ̆ ནལ̆.ཀ̆

cover designed: Samal Muringla

ཐི་ཟླ་ཁ་ཡོད།, ཁོ་ཤ ཆ་ཅ་ཀ། ཨ་ཁི་ ཡོངས་ཀྱི།-

ཆོས་ཀྱི་ ཁོད་ཀ་ཅ་ཀ། ཀ་ཤ་ཐི་ཟླ་ཁ. ཀྱ. ཡ.ལ་ཐི་ཁ. ཇ.ཇ.ཅ.. ཡ.ཇ.ཅ.. ཤ་ཁ.ལ.ཀ.ཀ, ཆ.ཀ.ཀ ལ.ཡ.ཁ.ཀ. ཀ.ཁ.ལ.ཀ.ཀ ལ.ཡ.ཁ.ཀ. ཡ.ཆ.ལ.. ལ.ཁ.ལ.ཀ.ཀ, ཆ.ཀ.ལ ཆ.ཀ.ཀ ཇ.ཀ.ཀ.ཀ, ཆ.ཀ.ལ.ཀ.ཀ ཆ.ཀ.ཀ.ཀ

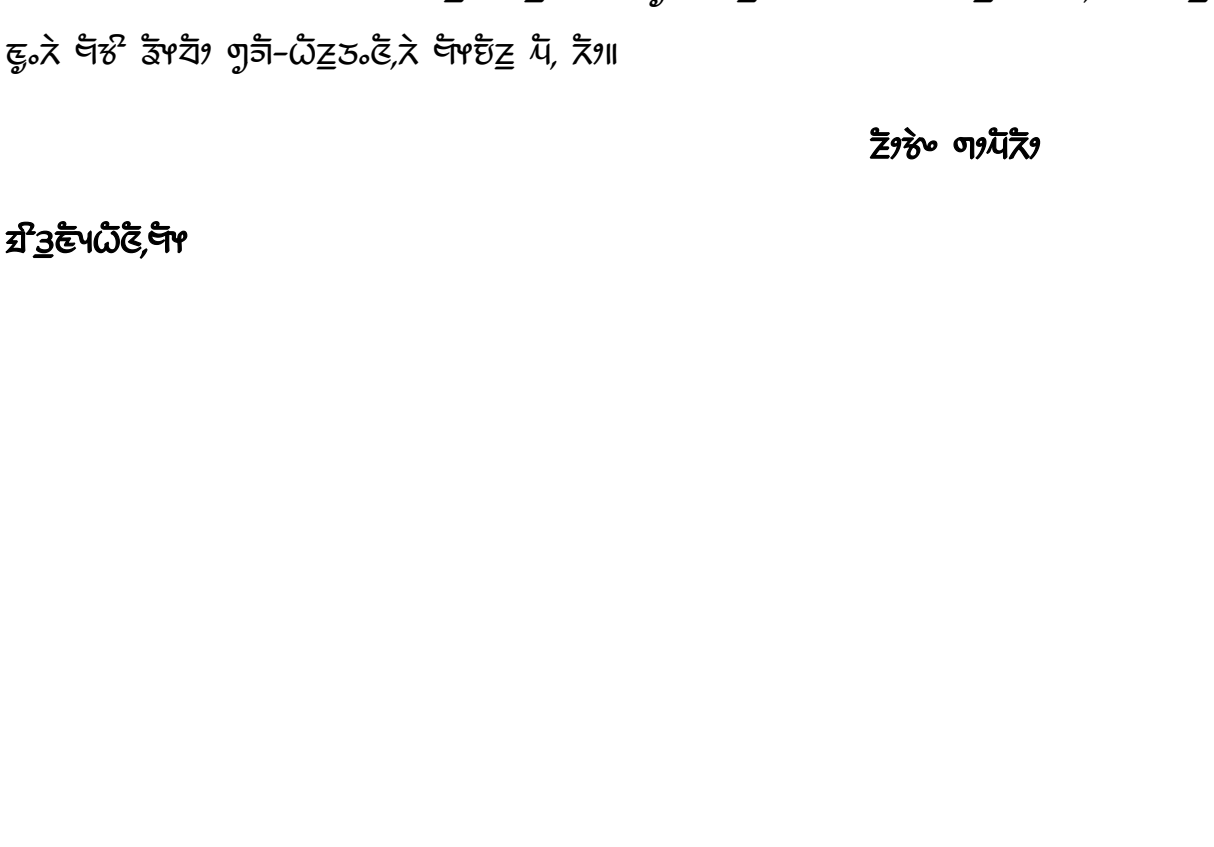

[illegible]

[illegible]

Contents

1. Currents affairs.
2. [illegible]
3. [illegible]
4. [illegible] [Literature Part]
   [illegible], Story
   [illegible]Drama
   [illegible]: Novel
   [illegible]: Epic
   [illegible]/[illegible] Poem
5. [illegible] [illegible] (Grammar –part)
6. [illegible] (Mundhum-part)
7. [illegible], (General Question)
8. [illegible]
   [illegible]
9. [illegible]
   [illegible]
10. [illegible]
    [illegible]
11. [illegible],
12. [illegible]
13. [illegible],
14. [illegible],
15. [illegible]
16. [illegible]
17. [illegible],(Book& Articles)
18. [illegible]Domestic Animal
19. [illegible]Status of the Schools.
20. [illegible]Birds Diversity
21. [illegible]Fish Diversity
22. Amphibian Biodiversity
23. [illegible],Flowers Diversity
24. [illegible]Trees Diversity.
25. Bamboo Diversity.

26. ᏘᎾᏗᏥᎸ ᏯᏂᏕYam
27. ᏥᏕᏯRelation
28. ᏓᏕᏭ ᏯᏂᏕ
29. ᏣᏂᏕ ᏣᏥᏥᎸUnit
30. ᏣᏥᏥᏕ ᏯᏂᏕᏣᏥ,
31. ᏣᏥᏥᏘᏘ,
32. ᏭᏭᏕᏣᏥ,ᏥᎸ ᏯᏂᏕSeason
33. ᏥᏥᏕᏭᏂᏕᏂᏕ
34. ᏣᏥ Fish Diversity
35. ᏕᏘᏘᏥSnake Diversity
36. ᏥᏣᏘ, ᏕᏥᏣ ᏘᏣᏥᏥ ᏘᏥᏥᏘᏘᏥ ᏣᏥ,ᏣᏥᏣᏥ,ᏥᏥ

Currents affairs.

৬. ᏯᏂ ᏥᏣᏥᏣᏘᏘᏕᏥᏣᏥᏣᏥᏣ

৫. ৩.৫৭ ১০৬৮র্ষ্ণ tribal awards্ত্ত্বে ত্ত্বগ্রহ্ম ৭৯্র্য

র্হ্মস্ত= ৩৭্র ত্ত্বত্র গ্রত্ত্ব॥

৪. ৬৬১গ্রহ্ম র্ষ্ণ্র্ত্ত্বস্ত্রস্ত্র ৮ (112km stadium run)স্ত্রুগ্রহ্ম ত্ত্ব্ব ত্ত্বগ্রত্ত্বহ্ম ৭৯্র্য

র্হ্মস্ত= গ্রত্ত্ব ত্ত্ব ত্ত্বস্ত্র॥

৮. Beauty Queen (North East)র্ষ্ণ ত্ত্বগ্রস্ত্রত্ত্ব ত্রহ্ম ত্ত্বত্ত্বে র্হত্ত্বহ্ম ৭৯্র্য

র্হ্মস্ত= র্ষ্ণহ্ম ত্ত্ব্ব র্হহ্ম॥

৭. গ্রহ্ম্য্ব ৩্ব্ব র্ষ্ণ্ব্ব র্ষ্ণস্ত্রত্ত্বে গ্রস্ত্র ৯র্ষ্ণ ত্ত্বগ্রত্ত্ব ৭৯্র্য

র্হ্মস্ত= ৬৭ august ১০৬৮.

৬০. র্হহ্ম গ্রস্ত্রহ্ম ক্ষহ্মগ্রস্ত্রত্ত্ব র্ষ্ণ্ব-গ্রস্ত্রর্ষ্ণে গ্র্য ত্ত্বত্ত্বে ৯র্ষ্ণ গ্রস্ত্র ৭৩৩র্ষ্ণ ৭৯্র্য র্ষ্ণস্ত্রত্ত্বে্ব

র্হ্মস্ত= র্ষস্ত্রহ্ম গ্রস্ত্র (ত্ত্ব ৩.৫৭ ১০৬৮)

৬৬. র্হহ্ম গ্রস্ত্রহ্ম ক্ষহ্মগ্রত্ত্ব গ্রস্ত্রর্ষ্ণে গ্রস্ত্রর্ষ্ণ্ব্ব ত্ত্বগ্রর্ষ্ণ্ব্ব্ব

ཟླཀ= ཌ་ཀཏ ཀ་ཡ།།

༦༥. ༣་ཌ་ ༡༠༦ཁ་ལ ཏ་ཡ་ཕ་ལ ཀ་ཏ་ཨ་ཌ ཆ་ཤ་ཁ་ ཏ་ཐ་ལ ཌ་ཀ་ཟ། ཤ་ཟ།

ཟླཀ=ཀ་ཐ་ཀ་ ཐ་ར་ཡ་།།

༦༨. ཨ་ཀ་ཟ་ཀ་ཡ ཟ་ཁ་ཆ་ཌ ཟ་ཀ་ཟ་ཡ་ལ ཡ་ཀ་ ཏ་ཐ་ ཡ་ཀ་།

ཟླཀ= ཟ་ལ་ཏ ཏ་ ཀ་ཡ (ཐ་ཤ་ལ་)།།

༦V. ཨ་ཀ་ཟ་ཀ་ཡ ཨ་ཀ་ཀ་ཅ་ཟ ལ་ར་ཆ་ ཏ་ཐ་ ཡ་ཀ་ཌ་ཟ། ཤ་ཟ།

ཟླཀ=ཀ་ར་ཐ་ ར་ཤ ཨ་ཤ་ཌ (ལ་ཤ་ཎ)།།

༦ཀ. ཟ་ཎ ཅ་ཀ་ཐ་ཟ ལ་ར་ཆ་ཨ་ ཏ་ཐ་ལ ཨ་ཨ་ཏ་ཟ། ཤ་ཟ།

ཟླཀ=Ganga Hang Subba (Dt. 5th june 2019).

ཡ༠. ༣་ཌ་ ༡༠༦ཨ་ལ ཏ་ཡ་ཕ་ལ ཀ་ཏ་ཨ་ཌ ཆ་ཤ་ཁ་ ཏ་ཐ་ལ ཌ་ཀ་ཟ། ཤ་ཟ།

ཟླཀ= ཅ་ཡ ལ་ཟ ཡ་ར་ཅ་ཡ

ཀ་ཤ་ཏ་ར་ལ ཟ་ཀ་ཡ ཟ་ཏ་ཀ་ཏ་ལ་ཡ In general:

ཀ) ཌ་ཅ, ཟ་ཤ་ཌ Plot:

ཅ) ཟ་ཀ་ཟ་ ཀ་ཟ་ལ/ ཟ་ཀ་ལ

ཡ)ཏ་ཟ་ ཀ་ཟ/ ཏ་ལ།།

Structure~

ཅ) ཏ་ལ (Preliminary event)

ཡ) ཡ་ཀ་ཨ/ ཆ་ཌ (Rise of development)

s) ཌ་ར་ཤ (Conflict)

x) ལ་ཆ་ལ (Climax)

೬) ವ್ಯತ್ಯಾಸ (Anti-climax)

೭) ಕೊನೆಯ (Denouement)

೮) ಪರಿಣಾಮ (Post event)

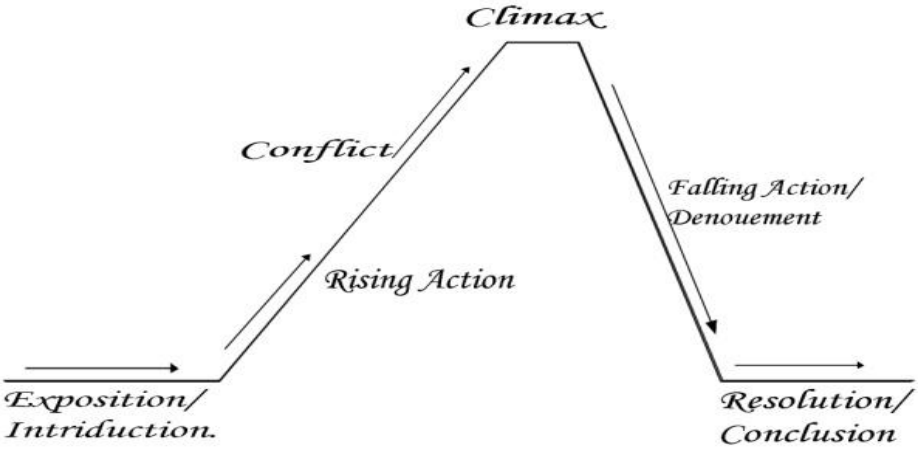

೧) ಪಾತ್ರ (Character)

೬) ನಾಯಕ (Protagonist)ಯಾರು?

೧) ನಾಯಕ(Antagonist)ಪ್ರತಿ ಯಾರು॥

೩)ಗೌಣ(Round) ಯಾರು?

೩)ಸ್ಥಾಯಿ ಯಲ್ಲಿ (Flat)ಏನು॥

೬)ಸಾಪೇಕ್ಷ(Relative) ಏನು?

೪)ಸ್ಥಾಯಿ ಮರದಂತೆ (Wooden)ಏನು॥

೫)ಸ್ಥಾಯಿ ಚಾಲನೆ (Dynamic) ಏನು?

೬)ಸ್ಥಾಯಿ ಚಾಲನೆ (Static)ಏನು

೫) ಸಂಘರ್ಷ(Conflict)

***ಆಂತರಿಕ ಸಂಘರ್ಷ (Internal Conflict)**

೬) ೧ ಆಂತರಿಕ ಸಂಘರ್ಷದಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ವ ಹಾಗೆಯೇ(Man Vs Self) ಎಲ್ಲಿದೆ ಯಾರು॥

***ಬಾಹ್ಯ ಸಂಘರ್ಷ (External Conflict).**

1) [illegible] (Man Vs Man)[illegible]॥

2) [illegible](Man Vs Society).

3) [illegible] (Man Vs Nature).

***[illegible], (Others)**

4) [illegible] (Man Vs Supernatural).

5) [illegible] (Man Vs Technology).

6) [illegible] (Man Vs Fate).

ङ) [illegible] (Dialogue)

1) [illegible] (Inner Dialogue)

Inner Dialogue usually refers to a conversation that takes place that is 'Inner' & 'unspoken' but amount to a conversation anyway. It is dialogue because it is conversation. Therefore internal dialogue can be explained roughly as an inner conversation.

2) [illegible] (Outer Dialogue)

The character in the conversation includes one character and his mind. Sometimes inner dialogue is said out loud and sometimes inner dialogue takes place in the mind.

ग) [illegible] (Place Time & situation)

[illegible]. [illegible]. [illegible]. [illegible],. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]॥ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]॥

च) [illegible] (Language Style)

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]॥

ཅ) ཆེད་ལས(Aim)

ཐུན་མོང་ཁོ། གསལ་ཡིག། ཡ་མཚན་ཁ། ཡ་མཚན་ནི་ཀློག་ཕ་ཡི་ཁ་ཡིག་ཕ་ཆེ ཡིག ཆེ ཆེད་ལས ཤེ,ཆེ་ཡིར་ཁ ཆེ ཐོག་ཏེ ཆེ ཐོག་ཏེ ཆ་ཁོ་ཡིན ཡིག།

ཐོག་ཏ ཀཡ ཐུང་ཕ་ཡིན་ཐེ་In general:

ཀ) ཀ་ཐེ་ཀ་ཆ (Socially)

ཁ) ཀཀ་ཐ་ཐ (Romantic/ Erotic)

1) Contemporary Romance.

2) Historical Romance.

3) Romantic Suspense.

4) Erotic Romance.

5) Religious/ Spiritual Romance.

6) Fantasy Romance.

7) Young Adult Romance.

ག) ཀ་ཏ་ཐ (Peace)

ང) ཏ་ཌ་ཐ

ཅ) ཐ་ཐ་ཡ (comic)

ཆ) ཟ་ཡ་ཁ,ཆ(Pathetic)

ཇ) ཀ་ཐ་ཐ

ཉ) ཏ་ཐ་ཏ་ཆ (Sense of dislike)

ཏ) ཏ་ཐ་ཏ: (Admiration)

[illegible] [Literature Part]

[illegible],Story

[illegible]:

[illegible] [illegible]. [illegible]: ([illegible])

‘[illegible]’

H.G Wells:

‘Any Piece of short fiction which can be read in twenty minutes would be a story’

Adger Allan Poe**:**

‘A story is a narrative short enough to be read in a single sitting’

[illegible]:

‘[illegible]’

[illegible]:

[illegible] [illegible] [illegible] [

Prose can be defined as any kind of written text that isn't poetry. The most typical varieties of prose are Novels and short stories, While other types include letters, diaries, journals and non-fiction.

3. Drama:

Drama is usually called plays.

4. Non-Fiction:

Poetry and drama both belong to the broader category of friction texts that feature events and characters that have been made up.

5. Media:

The newest type of literature that has been defined as a distinct genre is media. This categorization was created to encompass the many new and important kinds of texts in our society today today, such as movies and film, websites, commercials, billboards and radio programme.

Other types of literature:

Oral literature:

The oldest type of literature, and the foundation on which culture was built.

Folklore/ Folk Tales/ Fables:

A distinction is often made between regular prose and folklore. Most folk tales were originally oral literature, and are short stories meant to pass on a particular lesson or moral.

[Literature study Guides and chapter summaries / By Haley Drucker.]

ཡིན་ཐེག་Drama

ཡིན་ཐེག་ཀྱི་ཐུན་ཚིགས། ཁོད་ཡིན། ཁོད་ཀར་ཏེ། ཚིགས། ཁོད་ཡིན་ཏེ། གཞན་ལས་ཆེ ཀྱི་ཤ།॥ ཆོས་རྒྱུན་ཁོར། ‘ཡིན་ཐེག’ ཡིན་ཁོར། ‘ཏེ་ཅ’ བཟའ་ཐུན། བྱང་ཆུབ་ཀྱི Drama ཡོད།॥ ཀྱེ, ཇེར་ ཁོད་ཀར་ཏེ། ཤ་ཅོ ཏུ། བཅོད།

ཀ་ ཁ་ཆ་ ཀཟླ་ཐ། ཀ་ ཤ་ལ། ཟླ་ཐ་ཁ,ཤ་ ཟླ་ཐ་ལ་ཡ་ཐ།། ཆ་ ཆ་ཀཐ་ ཕ་ལ. ལ།,ལ།, ཆ་ཁ-ཡ་. ཀ,ཕ,ཤ་ ཀ.ལ་ཀ ཤ,ཐ་ ཀ.ཅ་ཀ ཀ ཀ་ལ,ཤ་ ཟླ་ (Stage performance)ཀ།ཀ་ལ་ཀ ཡ.ལ,ཟླ་ ཟླ། SubbaA.B 2016.

'Imitation is natural to man from childhood. One of his advantages over the lower animal being this that he is the most imitation. And, it is also natural for all the delight in works of imitation' *Aries Tortle.*

ཡ,ཤ:

ལ་ཀ།ཐ ཁ་ཁ,ཀ ཡ.ཀ,ལ ཟ.ཁ:

ཅ) ཀ,ཁ,ལ/ ཟ,ཐ ཁ,ཐ ཡ.ལ,ཟ.ཁ།

ལ) ཆ.ལ,ཁ,ཐ ཡ.ལ,ཟ.ཁ།

ཤ) ཁ,ཁ,ལ,ཐ ཡ.ལ,ཟ.ཁ།

ཆ,ཀ,ཡ.ལ ཀ,ལ,ཁ,ཟ:

ཅ) ཟ,ཀ,ཤ,ལ ཡ.ལ,ཟ.ཁ

ལ) ཁ,ལ,ཀ,ལ ཡ.ལ,ཟ.ཁ

ཤ) ཀ,ལ,ཟ ཡ.ལ,ཟ.ཁ

ས) ཀ,ཟ.ཁ.ལ ཡ.ལ,ཟ.ཁ*(Limboo Drama Growth & Dev. (Sikkim) p.12-13).*

ཀ.ཁ,ཐ:

ཆ,ཀ,ཆ ཁ,ཡ,ཀ,ཟ.ཁ **'ཀ.'** ཀ **'ཁ,ཐ'** ཀ ཀ.ཁ,ཐ ཀ,ཁ,ཟ.ཁ ཟ.ཁ,ཀ,ཟ.ཁ ཡ,ཀ,ཆ,ཟ.ཁ ཁ,ལ,ཀ,ཟ.ཁ ཁ,ཟ.ཁ,ཟ.ཁ ཁ,ཟ.ཁ,ཟ.ཁ ཁ,ཟ.ཁ

Novelག་ཡིག་ཆ་ རྒྱལ་ རིགས་རིགས་ ཀླུ་ ཁ་ ཀ་ཟ ཆ་ཚོ་ ཡིག་ཟ།། རིལ་ཐུག་ཏུ་ Virginia Wolfར་ 'The most pliable of all forms' ཞེ་ ཁ་ ཆ་ལས་ཡོད་ཟློ་ ཐུན་ལ་ ཁ ཆེས་ལ ཀྱར་ཅེས་ཡོ་ ཕལ་ཆེ་ཏེ་ ཧ་ཡི (form) ཡོད་ཐུན་ཆེ་ ཡོ,།

ལར་ཀོད་ཕ་ཏ:

ཅོ. ཏ. ཁེ ཀ་ཐ་ཟ: ཁེ་ཟ་ཏ་ལ་ལ་ ལར་ཀོད་ཕ་ཏ. ལ་ཀོད་ཕ་ཏ. ཀ་ཅ,. ཟ་ཀོད་ཕ་ཏ. ཡ་ཡ་ཆ་ཡ ཧ་ཟ་ ཆ་ཏ་ཚ་ ཀ་ཟ་ཏ་ཟ. ཡ་ ཁ ཅ་ ཅ་ཚ་ཡ ལ་ཆ་ར ཕལ་ཆ་ལ་ ཏ་ཆ་ཐ ཟ་ཆ་ཐ ཁ་ཡ་ ཁ་ཡ་ཟ ཀ་ཟ ཕ ཁ ཅ,།

ཅ་ཡ་ཡ ལ་ལ་ལ ཕ་ཀ ཟ ལ ཕ ཏ ཟ ཁ ལ ཀ ཟ ལ ལ: 'ཕ་ལ་ཏ ལ ལ ཁ ཁ ཡ ཅ, ཆ ལ ཏ. ལ ཟ ཏ ལ ལ ཏ ཟ ལ ཟ ལ ལ ཟ ལ ལ ཟ ལ

།།

- །།
- །།
- A piece of writing arranged in short lines. Poems try to express thought and feelings with the helps of sound and rhythm (oxford dictionary 2004. P.490)

།།:

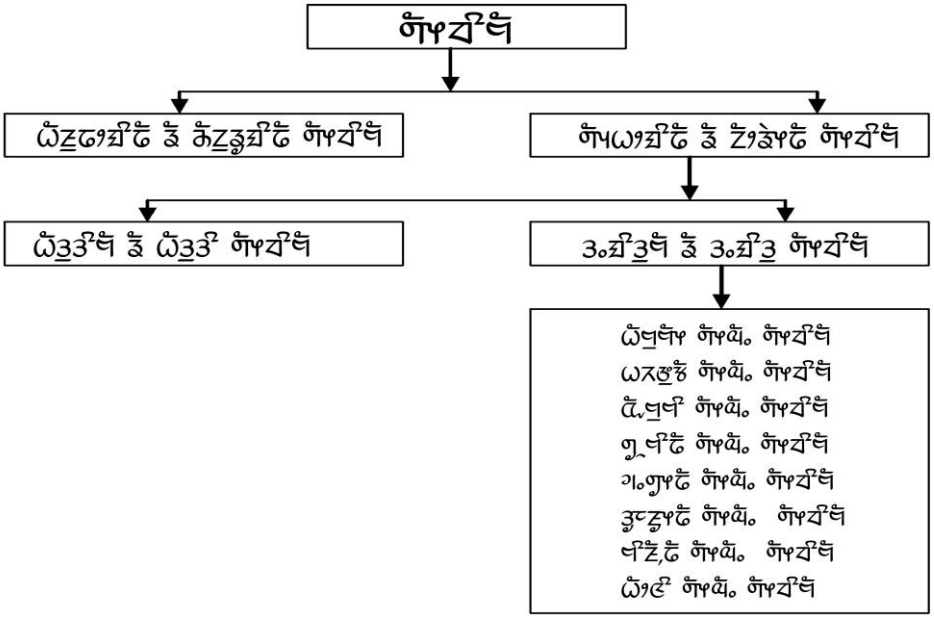

ဒွယ်ဇ ဗဒ (Grammar –part)

1. Origin of Language

Language owes its origin to the imitation and modification, aided by signs and gestures, of various natural sounds, the voices of other animals, and man's own instinctive cries

Charles Darwin, 1871. The Descent of Man, and Selection in Relation to Sex

In 1861, historical linguist Max Muller published a list of speculative theories concerning the origins of spoken language:

- **Bow-wow**. The *bow-wow* or *cuckoo* theory, which Muller attributed to the German philosopher Johann Gottfried Herder, saw early words as imitations of the cries of beasts and birds.
- **Pooh-pooh**. The *pooh-pooh* theory saw the first words as emotional interjections and exclamations triggered by pain, pleasure, surprise, etc.
- **Ding-dong**. Muller suggested what he called the *ding-dong* theory, which states that all things have a vibrating natural resonance, echoed somehow by man in his earliest words.
- **Yo-he-ho**. The *yo-he-ho* theory claims language emerged from collective rhythmic labor, the attempt to synchronize muscular effort resulting in sounds such as *heave* alternating with sounds such as *ho.*
- **Ta-ta**. This did not feature in Max Muller's list, having been proposed in 1930 by Sir Richard Paget. According to the *ta-ta* theory, humans made the earliest words by tongue movements that mimicked manual gestures, rendering them audible.

2. Defination of Language

*‘Language is the expression of idea by means of speech sound combine into words’- **Hanry Sweet.**

*‘Speech is the representation of the experience of the mind’ – **Aristortle.**

*‘A language is the system of arbitrary vocal symbol by which members of a social group co-operate and interact’ –**Sturtevant.**

*‘Language is the most valualable single possession of the human race’ – **Hockett.**

*‘Language is a system of sound, words, pattern, etc. used by humans to communicate through & fellings’ – (**Oxford advance learn Disctionary.)**

*** Universal features of language**

1. **Language is Oral or Verbal**
   Language is vocal in as much as it is made up of sound, which can be produced by the organ of speech.
2. **Language is inter-changeable.**
   Language is inter- changeable by nature and character. This means language can be spoken by both the speaker and listener at the moment they converse at certain time, place and moment.

3. **Language is Arbitary.**
   In linguistics, arbitarriness is the absence of any natural or necessary connection between a word’s meaning and its sound of form.
4. **Language is cultural transmitted.**
   No specific other than human has been endowed with the adequacies language. Human being possesses such brain which can help to acquire knowledge of what one experience and observes in the environment.
5. **Language is fragment.**
   Sentence fragments are groups of words that look like sentences, but aren't. To be a sentence, groups of words need to have at least one independent clause.
6. **Language has Dual pattern.**

   Duility of patterning refers to the ability of human langage, both signed and spoken to form discrete meaningful units ‘morphemes’ (rule of word formation).
7. **Language has the quality of displacement.**
   Displace of language refers to the ability to speak not anly about what is happening at the time & place af talking.

***Distinguish between Human and Anila language.**

1. Human language system is unlimited and infinite while animal language system is limited and finite.
2. Human language is open system while animal language is closed system.
3. Huma language is recurrent while animal language repetitive.
4. Human language is extendable and modifiable while animal language is unextendable and unmodifiable.
5. Human language is not-instinctive while animal language is instinctive.

***Classification of Language.**

On the bases of –

Continent:

Like American language, African language, Austrilian language, Asian language, European language etc.

Country:

Like, Nepali, Chinese, Italian, French, German languages etc.

Time:

Like, Pre-historic, Historic, old, Modern languages etc.

Community:

Like, Limboo, Lepcha, Rai, Tibetan languages etc.

Race:

Like, Aryan, Mongolian language etc.

Religion:

Like, Buddhist, Islamic, Christian language etc.

Language classification on the basis of scientic study of structure, genetic formation and influential nature of language, three types of classification.

1. **Typeological Classification of language.**

Typeological classification simply means classifying of language on the basis of their structure rather than by their origins and relationships. This classification is based on grammer and two elements. Sementic principle of element and morphemic principle of element of language are studied. Eg- ནོ་ཏ (ཀ) ནོ་ཡ ཀ(ཏ)॥ In this ནོ་ཏ /ནོ་ཡ/ཀwhich are semantic elements in the sentence and ཀ/ཏ morphemic element are studied to classify language.

According to typeological classification, language may be.

1) Isolating language.

2) Synthetic language.

3) Poly- synthetic language.

4) Agglutinativve language.

Agglutinative language has three sub- types

a) Poly-synthetic Agglitinative language.
b) Inflectional Agglutinative language.
c) Simple Agglutinative language.

Limboo language comes under somple agglutinative category partially bearing the features of the isolating language in rare case. It has the characteristic of both ‘prefix’ and ‘suffixes’ and absence of ‘infixes’ of affix.

2. **Genealogical Classification of language.**

Genealogical classification of language simply means classification of various languages on the basis of genetic constituents. Genealogical classification of language various expects such as, Sound [Phonology] similarity, word similarity, Structural [Morphological] similarity, Sentence [sentsx] similarity and Meaning [semantic similarity.

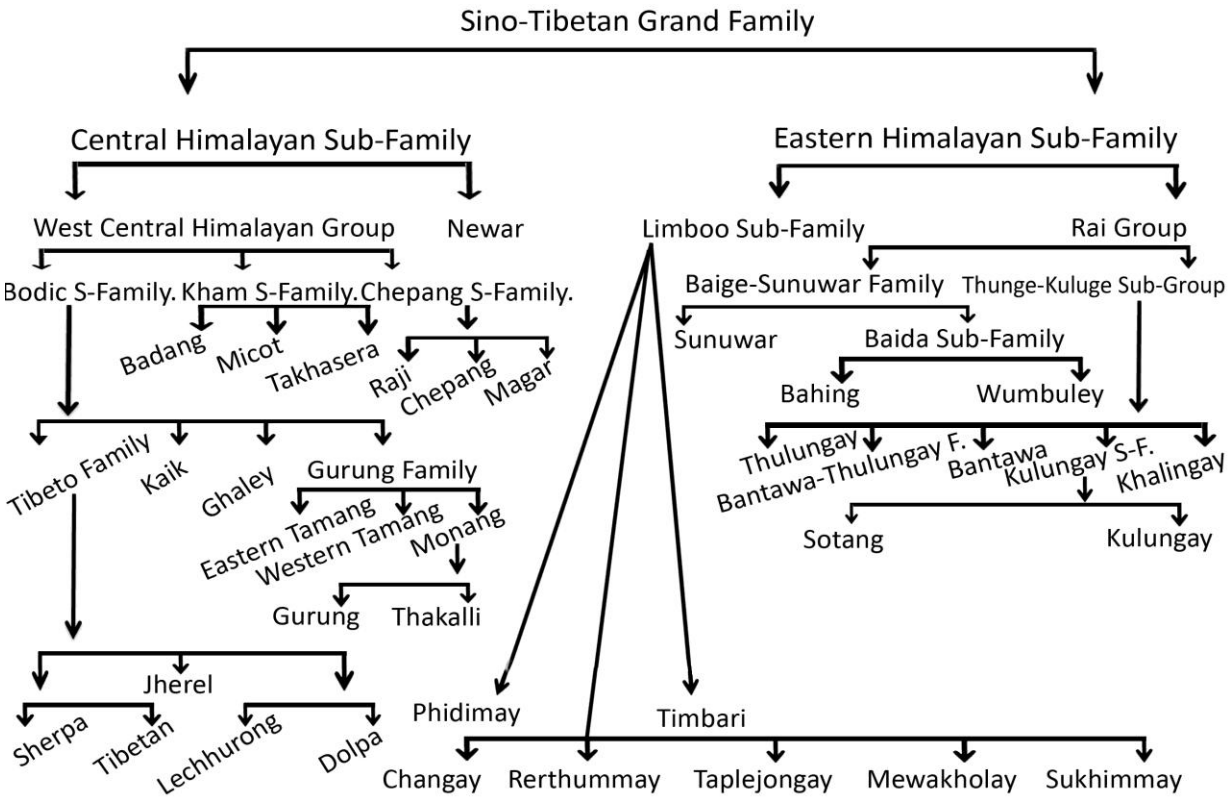

[Reference. Dr. G. P Dahal 2013, p.28]

*ཐུན་ཡིག [Speech sound]

ཐུན་ཡིག ཟེལ་ཏོ་ཁ་ཡ་ཡ ཁ་ཏ ལ ལ ལ . ཀ་ཡིག,ཐ། ཁ་ཀ ཟ3ཟ3ཏ॥ ཁ ཁ ཁ

* གང[Phoneme]

གང ཝཡཝཟཉ ཟཉ ཞེགཏ ཐོང་ཁ ཀ།། ཟཅ་ ལོཐཝ། ལ།, ཐོང་ཁཟ ཅགས་ཁ ཟང་ལ ཟཉ།ཐ ཟ ཉ ཉ ཡ ཟ ཉ ཡ ཟ ཉ ཡ ཟ

Fig. Height if the Tongue.

* བྱིད་ གང[Consonant]

བྱ་ཕ། གང་རེ་ བྱ་ལ,ཀ་ཆགས་ ཐོ་ཁ། ཡིག་ཐུ་བོ་ ཏེག་ཡ ཟ ཐོ་ཁ། ཀ་ཏུ་ བོ ཏ་ཏ ཡ ཀ་ཏ་ ཀ ཐ ཐ ཐ

ཚ) ཕལ་ཆེ[Palatal]

ཁོས་ཡིན་པ་ཆ་ཚད་ཅེ། བོད་ཀྱི་ཆུ་ཀླུང་གི་ནང་ཡོད་ཕལ་ཆེ་ཆ་ཤས་ཆུ་ཤེལ་ཆགས། ཀླུང་ཁ། ཡིན་ལུགས་ཀྱི་ཆུ་ཀླུང་གི་ཁ་བར། ཁ་ཏོ། ཀླུང་ཁ། ཏཱེ་ཁ། ཐང་ཁོ། ཆ་ནས་ཕལ་ཆེ ཡིན། ཐེབ་ཟུལ། ཆུ་ཚ: ཆ॥

ཀ) ཀེའུ་ལུང་ [Velar]

བོད་ཀྱི ཆུ་ཤལ་ལུ་པ ཏེ་ཆ ཆ ཏེ་ཆ ཕལ་ཆེ་ཆུ་ཀྱི ཆུ་ཀ་ཚ་ཆེ ཁ ཆ ཀ,ཀེ་ལ ཡ་ཀ ཆུ་ཕུ,ཀ་ཁ ཁ་ཁ ཆ,ཀ ཁ ཆ ཀ,ཀ ཁ ཆ ཀ ཁ ཆ ཀ ཁ ཆ

[illegible] [illegible] [illegible] [

གོ།བ་ཁོ། ཏེཨ་ཐ་ཏོ། ཀ་ཏོ་ཏ། ཀ་ཏ།ཐ།ཐ།ཁ། ཀ་ཏ། ཡོ།ཐ།ཁ། ཐ།ཁ། ཏེ་ཁ། ཏེ་ཁ།ཁ ཀ་ཏ ཀ་ཏ།ཁ ཀ་ཏ ཐ།ཏ།ཁ།ཁ ཀ ཐ།ཏ།ཁ།

༧. ཀ་ཏ།ཁ།ཏ ཀ།ཏ།ཁ།ལ།ཐ།ཁ།ཁ [State of Glottis]

ཀ) ཀ་ལ་ཁ ཐ།ཁ།ཁ [Voiced]

ཐ།ཁ།ཁ།ཁ ཐ།ཁ།ཁ ཁ།ལ།ཁ vocal cordཁ ཀ།ཏ།ཁ ཁ།ལ།ཁ, ཏ།ཀ་ཀ།ཁ ཐ,ཏ།ཁ ཏ།ཁ ཏ།ཁ ཁ།ཁ ཏ།ཁ ཁ ཐ,ཏ།ཁ ཏ།ཁ ཏ།ཁ ཁ ཐ ཏ ཁ ཐ ཏ ཁ ཐ ཏ

[illegible]

๖) [illegible] [Open Syllabel]

[illegible] [illegible] [illegible] [

[illegible] *(Vibrates)*॥ [illegible] [illegible] *(Voiced)* [illegible]॥ *([illegible])*

[illegible] [illegible] [illegible] [

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]: [illegible] [illegible] [Case] [illegible] [illegible] [illegible] [Grammatical category] [illegible] [illegible] [illegible

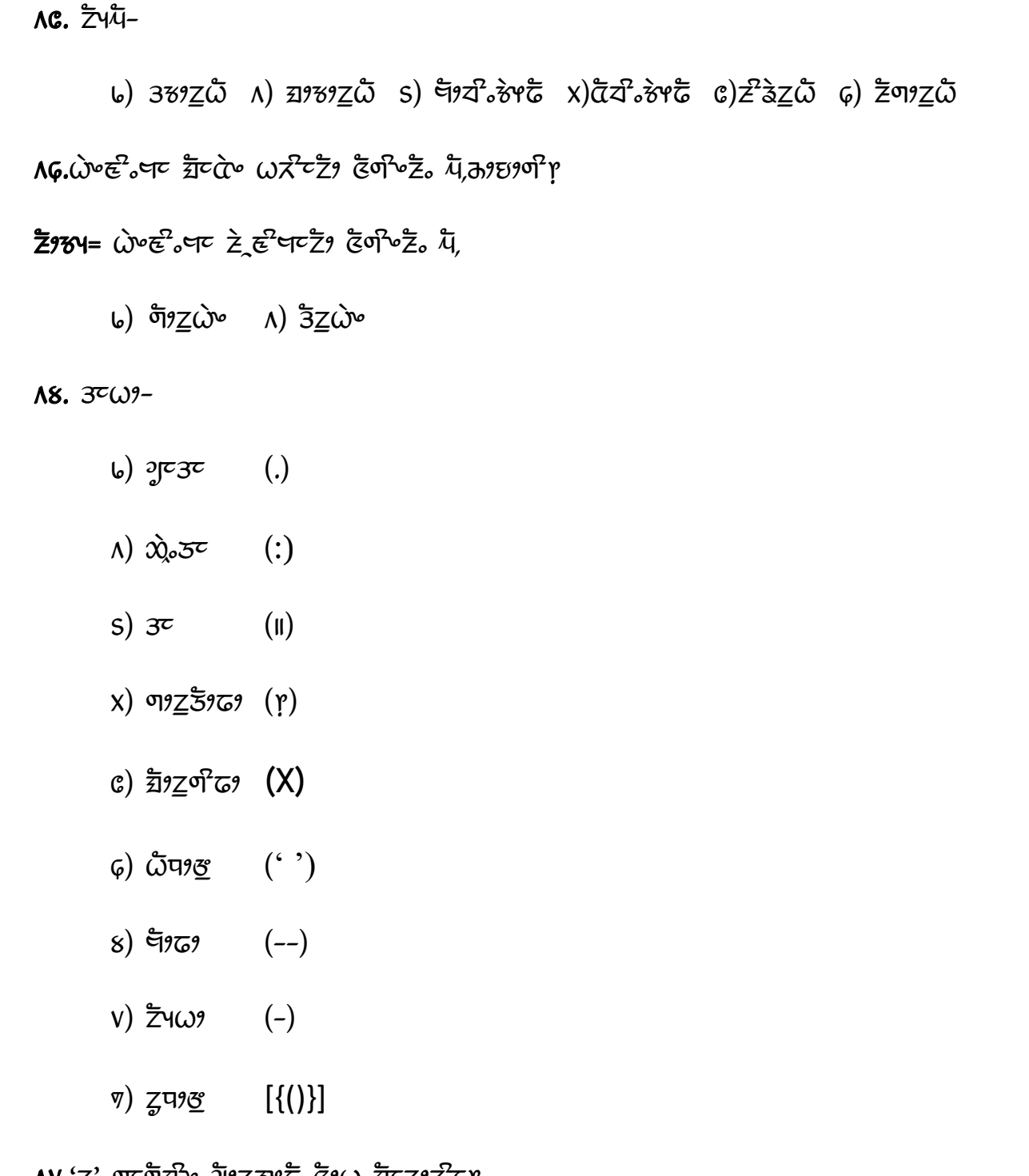

৬) ঠ্ঁযৈযুঁ ৮) ঠ্ঁযৈযুঁ ৩) ঠ্ঁযৈযুঁ ৪) ঠ্ঁযৈযুঁ ৫) ঠ্ঁযৈযুঁ ৬) ঠ্ঁযৈযুঁ ৭) ঠ্ঁযৈযুঁ

৮৫. ঠ্ঁযুঁ-

৬) ৩ঠ্ঁযুঁ ৮) ঠ্ঁযুঁ ৩) ঠ্ঁযুঁ ৪) ঠ্ঁযুঁ ৫) ঠ্ঁযুঁ ৬) ঠ্ঁযুঁ

৮৬. ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ?

উত্তর= ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ,

৬) ঠ্ঁযুঁ ৮) ঠ্ঁযুঁ

৮৪. ৩ঠ্ঁযুঁ-

৬) ঠ্ঁযুঁ (.)

৮) ঠ্ঁযুঁ (:)

৩) ৩ঠ্ঁ (॥)

৪) ঠ্ঁযুঁ (?)

৫) ঠ্ঁযুঁ (X)

৬) ঠ্ঁযুঁ (‘ ’)

৭) ঠ্ঁযুঁ (--)

৮) ঠ্ঁযুঁ (-)

৯) ঠ্ঁযুঁ [{()}]

৮৮.‘ঠ’ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ?

উত্তর= ‘ঠ’ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ‘ঠ’ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ ঠ্ঁযুঁ॥

๘๗.བྱ་ཡི་ཟླ་ལ་ཁ། ཆུ་ཀླུང་ཟ་ཐ། ཡི་ཞུ།

ཁེ་ཚུ།= བྱ་ཡི་ཟླ་ཟེ་ལ། ཁོ་ལ་ཅེ་ལ། ཆུ་ལ་ཕ། ཆ། ཆུ་ཁོ་ལ། ཡི་ཞུ། ཁ་ལ། ཆུ་ཏ། ཆ་ཁ། ཡ་ཁ། ཡ་ལ ཡ་ཁ ཡ ཡ ཡ

SV. [illegible]

[illegible]=[illegible]

SW. [illegible]

[illegible]=[illegible]

X0. [illegible]

[illegible]=[illegible]

X6. [illegible] (Nasal Sound) [illegible]

[illegible]= [illegible]

XA. [illegible]

[illegible]=[illegible]

XS. [illegible]

[illegible]=SX ([illegible])

XX. [illegible](Phonetic)

Phonetic is the scientific study of the production, transmission as well as the reception of human speech sound. It deals with the medium of spoken language. The term phonetics is derived from a medium of spoken language. The term phonetics is derived from a Greek word ‘phone’ which means ‘sound’ or ‘voice’.

བྱང་ཆུ་-ཁང (Mundhum-part)

༦.བྱང་ཆུ་ཡི ཕན་ཐང:

ཁྱད་ཆོས=བྱང་ཆུ་ ཀུ་ཁོག་ ‘བྱང’ ནི ‘ཆུ་’ ཁོ་ ཡོད་ཅེས། ཁ་ཏེ་ཅད་ཅེ་ཅ ཀ་ཁ ཤ ཆ་ཁ ཡ ཁ ཆ ཆ ཁ ཆ ཆ ཁ ཆ ཆ

[illegible]

S. [illegible]

[illegible]= [illegible](0[illegible])

[illegible]. [illegible]

X. [illegible]

[illegible]= X([illegible])

[illegible]

C. [illegible]

[illegible]= [illegible]

([illegible])[illegible]

[illegible].[illegible].....[illegible]

[illegible]= [illegible]

[illegible].[illegible].....[illegible]

[illegible]= [illegible]

V. [illegible]

[illegible]= [illegible]

[illegible]

৭. ཆེ་ཚ་ཁ ཟླ་ལ,ལྷ་ཆ་ཁ ཀཱཤ་ཀ་ཏེ་ཐེ་ཡ་ཁ ཆུ་ཁ ཅ་ཏ། ཇ་ཐ།

ཟླ་ཤ= ཨ་ཀ་ཀ ཨ་ཆ་ཆ།

৬০. ཅ་ལ་ཕ ཐ་ལ་ཀ ཨ་ཆ་ཆ་ཁ ཆ་ཏ་ཏ, ཤ་ཡ ཁ་ལ,།

ཟླ་ཤ= ཇ་ལ་ཀ་ཆ། ཀ་ཁ. ཀ་ཅ་ཕ ཀ་ཇ། ཆ་ཁ་ཟ ཀ་ཁ. ཚ་ཡ་ཤ ཆ་ལ། ཅ་ཤ/ཁ་ཏ ཀ་ལ་ཆ. ཐ་ལ་ཏ་ཟ་ཁ. ཅ་ཟ་ཁ. ཅ་ཤ་ཁ. ཁ་ཡ་ཆ. ཁ་ཡ་ལ. ཁ་ཡ་ཆ. ཚ་ཀ་ཁ. ཆ་ཀ་ཁ. ཆ་ཀ་ཁ. ཆ་ཀ་ཁ. ཆ་ཀ་ཁ. ཅ་ཀ-ཁ་ཀ་ཤ ཀ་ཁ. ཐ་ཁ. ཀ. ཀ་ཡ ཁ་ཤ ཁ. ཆ་ཀ ཁ. ཆ་ཀ ཁ. ཚ་ཀ ཁ. ཅ་ཀ ཁ. ཆ་ཀ ཁ. ཅ ཚ ཇ ཁ. ཀ ཁ. ཅ ཁ. ཁ. ཅ ཁ. ཁ. ཅ ཁ.

ཞེས་པ= ཁ་ཤས་ཆེ་ཤེས།།

༦༥. རྒྱ་ཆེ་ རྒ་ རྒྱ་ཆེ་ལ་པོ་ ཐུ་ཀ/ཐུ་ཆེ་ ཆ་ ཡོད་པ?

ཞེས་པ=ཐུ་རྒྱ་ཆེ་ རྒ་ ཐུ་རྒ་ཆེ།།

༦༨. པོ་ཅོ་ཆེ་ ཕ་ཐེ་ ཏ་ཅི་ ཡ་ཆ?

ཞེས་པ= ཐུ་ཅོ་ཆེ་རེ ཏ་ཅི་ ཡ་ཆ།།

༦V. ཤ་ལ་ རེ་ཅ་ཡ་ ཀ་ ཁ་ལ་ ཐ?

ཞེས་པ= ཐ་ཏ་ء ཀ་ ཁ།།

༦ཀ. ཡ་ཐ་ལ་ ལ་ལ་ཟ་ཆ.....ཅ་ལ་ཁ།།

ཞེས་པ= ཐ,ཅ་རེ།།

ས0. ཐ་ཡ་ཡ་ ཅ་ཟ་ལ་ཀ ཏ་ཕ་ལ་ ཀ་ཆ་ ཅ་ལ་ཡ་ཡ་ཡ་ཡ ཕ་ཆ་ ཐ་ཡ་ཡ་ ཅ་ལ་ ཅ་ء ལ་ཤ?ཐ ལ་ཐ་ཏ ཆ་ ཁ་ ལ་ལ?

ཞེས་པ= ཀ་ཕ།།

ས. ཁ་ཀ ཏ ཤ་ཅ་ཅ་ཀ ཡ?ཏ ཅ?ཏ ཀ?ཤ?ཐ ཁ?ཤ?ཐ ཁ ལ?ལ?

ཞེས་པ= ཅ?ཡ?ཐ།།

ས. ཐ?ཤ?ཐ ཁ?ཤ?ཐ ..... ཁ?ཤ?ཐ ..... ཁ?ཤ?ཐ .....

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ᅀᅎ. ᄎᅟᅟᅟ

S๔. ཀེཏཱ་ཀ ཀེཏ་ཀ. ཁྱོད ཀ ཆེད/ཁོང,ར ཀ.ཏ། ཀྱི/ཀ.ཏ། ཚེགས་ཤ ཁ.ཀྱལ ཀ ཀ་ཆེ ཅིག་ཤུད། ཨ། ཅི་ཅ།ཀ!

ཁ་ཟ=ཀ.ཁ།ཟ ཀ།ཟ་ཁ (ཀ།ཁ)

S๕. ཁ་ཏ་ལ.ལ་ཤ ཐ་ཟ།ཏ ལ.ལ. ཀ.ཁ་ ཁ་ཀ!

ཁ་ཟ=ཀ.ལ ཀ.ཏ ཁ.ཏ ཁ.ཏ ལ.ཁ ཁ.ཏ ཁ.ཏ ལ.ཁ ཁ.ཏ ལ.ཁ ཁ.ཏ ལ.ཁ

heaving deity having spirit'ཡོད་ཙ།། (ཏོ་. ཌ་ཡ་ ཁ་ལ་ཁ་ཏེ་. ཆ་ཤ་ཟ. ཐ་ཀ་. ཀ་ཡ་ཤ ཁ་ལ་ཁ་ཚ་ ཀ་ཤ་ཐ་ཁ.ལ০৬৫)

XX. ཀ་ཡ་ཤ་ཀ་ ཐ་ཟ་ད་ཅ་ཏ ཡ་ན་ལ་ཀ།

ཁ་ཅ་ད= ཀ་ར་ཏ་ཏ།།

XC. ཀ་ཡ་ཤ་ར ཀ་ཅ་ཏ ཏ་ཟ།

ཁ་ཅ་ད=ཅ་ཤ་ཏ།།

XG. ཁ་ཏ་ཅ་ཁ་ཀ ཀ་ཏ་ལ་ད,ཏ་ར ཀ་ཏ་ ཁ,ཐ་ ཡ་ལ་ཕ ཅ-ཐ་ཏ,ཐ་ ཀ་ཏ་ལ་ད,ཏ་ར ཀ་ར་ཁ་ད ར་ཡ་ཏ ཐ་ཐ་ཏ, ཐ་ཀ་ཟ ཅ,ཀ ཐ་ཀ་ལ་ཁ།

ཁ་ཅ་ད=ཁ་ཀ་ཏ་ ཅ་ཤ་ད, [ཀ་ར་.ཁ ཆ་ར་.ཁ ཅ་ཤ་ད,](Ref. Arjun Mabohang)།།

X৪. ཆ་ཐ་ ཅ.ལ. ལ་ལ་ཀ, ཐ ཅ.ལ.ལ.ལ ཆ་ཀ།

ཁ་ཅ་ད= ཅ.ལ. ཀ་ཁ་ཐ་ ‘ཅ.ཐ.ལ.’ ཀ་ཁ་ཁ ཅ.ཁ ཡ.ལ. ཡ.ཟ.ཆ.ཐ. ཁ.ཟ.ཅ.ཏ།। ཀ་ཁ ཅ.ལ.ལ ‘ཅ’ ཐ.ལ ཅ.ཟ ཅ.ཐ.ཏ ‘ལ.’ ཐ ‘ཅ.ལ.’ ཡ.ཙ།। ཟ.ཡ ཡ.ཟ.ཟ ཐ.ཟ.ཅ.ཏ ཅ ཐ.ལ.ལ.ལ ཅ.ཟ,ཏ.ལ.ལ ཟ.ཤ.ཀ।। ཐ.ཟ.ཅ.ཏ.ཅ. ཅ: ཅ.ཐ.ཅ ཅ.ཡ. ཐ,ཏ.ཟ ཅ.ཏ.ཟ ཀ ཅ.ལ,-ཡ.ལ ཐ.ལ ཅ.ཀ,ཏ ལ.ཟ.ཏ.ཟ ཟ.ཐ.ཅ. ཀ.ལ.ཀ, ཐ ཆ.ཙ.ཅ ལ.ཅ.ཏ, ཐ.ཀ.ལ.ཐ ཅ.ཐ.ལ ཅ.ཏ.ཙ। (ཏ.ཏ. ཌ.ཡ. ཁ.ལ.ཏ. ཆ.ཤ.ཟ. ཐ.ཀ. ཀ.ཡ.ཤ ཁ.ལ.ལ.ལ ཆ.ལ.ཟ ཆ.ལ.ལ.ལ ཆ.ལ.ཟ ཆ.ལ.ལ.ལ.ལ০৬৫)

XV. ཀ.ཡ.ཤ ཐ.ལ.ཏ ཆ.ཏ.ལ.ཟ.ཡ.ཏ.ཐ.ཏ.ཟ.ལ ཅ.ཟ.ཤ-ཅ.ཟ.ཆ.ལ.ཅ.ཟ ཅ.ཟ ཅ.ཟ.ཟ.ཆ.ཐ. ཅ.ལ.ཐ.ལ।

ཁ.ཅ.ད=ཡ.ཅ.ཐ.ཏ ཅ.ཀ.ལ.ཐ.ཏ ཀ ཀ.ལ.ཐ.ཟ ལ.ཅ.ཟ.ཅ।

XV. ཀ.ཡ.ཤ ཐ.ལ.ཏ ལ.ཏ.ལ.ཀ.ཙ.ཅ.ཟ ཆ.ཏ.ལ.ཟ.ཡ ཡ.ཏ ཀ.ལ.ཏ.ཏ.ཟ ལ.ལ.ཐ.ལ।

ཁ.ཅ.ད=ཡ.ཅ.ཐ.ཏ ཅ.ཀ.ལ.ཐ.ཏ ཀ ཀ.ལ.ཐ.ཟ.ཡ ཡ.ཏ ཀ.ལ.ཐ.ཟ ལ.ལ.ལ।

C০. ཅ.ཏ.ལ ཐ.ལ.ཏ.ཐ.ཟ ཆ.ཏ.ལ.ཟ.ཡ ཡ.ཏ ཀ.ལ.ཐ.ཟ ལ.ལ.ལ।

ཁ.ཅ.ད=ལ.ཀ.ཏ ལ.ཏ.ཏ.ལ.ལ।

C৬. ཁ.ཏ.ཅ.ཁ.ཀ ཀ.ཏ.ལ.ཐ.ཏ.ཏ ཀ.ལ.ཏ, ཏ.ཐ.ཏ ཡ.ལ.ཡ.ཏ ལ.ཐ.ཏ.ཏ, ཏ.ཏ.ཏ.ལ ཐ.ཀ.ལ.ལ।

[illegible]=[illegible]

[illegible] ۷ [illegible] ۷ [illegible] [illegible]॥

[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]?

[illegible]=[illegible]॥

[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

৫৭. ཀ་ ཆོས་ཁ་ ཀླུ་ཕུ་ཙོ་ ཆ་རིལ་ལ་ ཁ་ཐུན་པ་ཁ་ ཕལ་ཆེ་ ཡོད་ཀ་ ཡ་ལ།

ཟླ་ཚེས།=ཀ་ ཀླུ་ཕུ་ཙོ་ ཏོལ་ཆེ་ ཁོལ་ཆ་ ཁ་ཚ་ ཆ་ཤ་ ཁ་ ཆ་ཁ་ལ་ ཕལ་ཆེ, ཕལ་ཆེ་ ཡ་ལ།॥ [ཀློ་ཕུ་ ཐཱ. ཇ་ཅེ་ ཇ་ཀ་ཁ. ཀ་ཡ་ཏ. ཨ་ཏ་ཀ་ལ ཤ་ཚ་]

৫৭. ཆ་ཇ་ཁ,ཏ ཏ་

ཏ་ཀ་ཁ་ལ་ ཕལ་ཆ་ཇ. ཐ་ཡ་ཀ་ ཁ་ཅ་ཇ. ཁ་ཆ་ཀ ཆ་ཀ་ཀ. ཁ་ཁ་ལ་ ཡ་ཆ་ཇ.

ཨ་ཐ་ལ་ཁ་ ཆ་ཀ་ཇ. ཁ་ཕ་ལ་ཁ་ ཁ་ཤ་ཁ. ཇ་ཀ་ཀ ཆ་ལ་ཁ. ཀ་ཀ ཀ་ཇ་ཇ॥

[Reference. Arjun Mabohang ལ་ལ་ཏ ཆ་ཏ་ཁ་ལ ཐ་ཕ་ལ ཤ ཕ་ཏ་ཇ་ཀ॥

ཕ་ཀ་ལ་ཆ ལ་ཀ་ལ་ཇ,(General Question)

৬) ཆ་ཏ་ཁ་ ལ་ཡ་ཀ་ཁ་ ཕ་ཏ་ ལ་ཡ་ཀ ལ་ཆ་ཀ་ཇ་ལ་ཕ ཆ་ཆ་ལ།

ཟླ་ཚེས།= ཆ་ཏ་ཁ་ ལ་ཡ་ཀ ལ་ཆ་ཀ་ཚ་ ཏ་ཆ་ཏ་ཕ ཆ.ལ་ (Tibeto-Burman)ཕ་ ཆ॥

৮. The Festival of the limboo Societyལ་ཡ་ཁ ཇ་ཀ ལ་ཡ་ཕ་ ལ,།

ཟླ་ཚེས།= ཅ་. ཕ་ཏ ཀ་ལ॥

S. ཕ་ཤ་ཀ ཀ་ ཡ་ཁ་ལ་ལ ཀ ཡ་ལ་.ཕ་ཀ ཡ ཇ་ཀ।

ཟླ་ཚེས།= ལ་ཀ.ཚ ཇ.ཀ ཀ་ཕ་ཏ॥

X. ཆ.ལ་ ཏ་ལ་ཏ ཆ.ཤ ཆ.ཨ ལ ཆ.ཁ ཡ ཇ.ཀ ལ ཕ ལ।

ཟླ་ཚེས།= ཅ.ལ.ཅ॥

৫. ཀ་ ཆོས་ཁ ཏ་ལ ཆ.ཤ ཇ ཕ.ཇ.ཀ ལ.ཀ.ཀ ལ ཕ ལ।

ཞུས = ཅ།ཡབ་ཟ ཁ་ཤོ་ཟ།།

ཁ. རྡོ་རྗེ་ཡེ་ཤེ། ཀུ་ཏ་ཧ་ ཀ་ཏ ཆེ། ཚ ཡ་ཐུ།

ཞུས= ཟ་ཀ་ཁ་ཤ།།

ཅ <mark>རྡོ་རྗེ-ཡེ་ཤེ-ཚ་ཀ་ཏ ཡ་ཟ་ཁ་ཟ་པ ཆ་ཤ་ཡ ཇ་ཟ ཡ་ཐ ཆ ཤ ཡ། ཐ་ཅ ཅ.ཁ་ཡ།</mark>

ཞུས= ཁ.ཁ ཀ་ཤ.ཁ།།

ལ. ཁ.ཐ ཐ་ཀ ཤ.ཇ ཤ ཇ ཤ ཤ.ཁ ཤ.ཇ ཤ ཤ.ཇ ཤ.ཇ ཤ ཤ.ཇ ཤ ཤ.ཇ ཤ

ཞེས་ཁ= ཁ་ཤ་ཟ ཟླ་ཏ།།

༦༥. ཆ་ཚ་ནི་ཤེས་ཀྱི་ཟླ་ཏ། ཀུ་བ་ཏི་ཡ། ཡིན ཤ་ཟ།

ཞེས་ཁ= ཀ་ཀ། བོད་ཀྱི ཅིས་ཏི།།

༦༨. ཀུ་བ་ཏི་ཡ། ཀ་ཀ། བོད་ཀྱི། ཅིས་ཏི། ཐོག་ཅོ་ཁ་ཡ་ཐེ།ཐེ། ཐོག་ཅོ་ཁ་ཡ ཁ་ཟ་ ཟླ་ཅེ་ཁ་ཐེ། ཟླ་ཅེ།

ཞེས་ཁ= ༦༨.ཀ༥. ཟ ༦ཁ.༦ཨ.༦ཀཀX།།

ཀV. ཆ་ཚ་ནི་ཤེས་ཀྱི་ཟླ་ཏ། ཟླ་ཀ་ཟ་ལ་ཁ།ཡ ཡ་ནི། ཡིན ཤ་ཟ།

ཞེས་ཁ= ཨ་ཡ ཀ་ཟ ཟ་ཤ་ཆ།།

ཀ་. ཆ་ཚ་ནི་ཤེས་ལ་ཏ ཟླ་ཏ། ཁ་ཨ་ཡ ནི། ཁ་ཅ།

ཞེས་ཁ= ཅ་ཡ ཟ།ལ,ཀ ཁ་ཁ(ཀ་ཁ)།།

ཨ0. ཅ་ཡ ཟ།ལ,ཀ ཁ་ཁ ཟ་ཁ་ཡ་ཡ,-ཟ་ཀ་ཟ་ནི། ཡ་ཟ།ཏ། ཁ་ཅ་ཟ ཁ་ཤ་ཟ ཟ ཀ ཁ ཁ,ཏ, ཁ་ཤ་ཟ ནི ཟ་ཁ་X ཀ་ཁ?

ཞེས་ཁ= ཟ་ཟ།།

ཨ6. ཆ་ཚ་ནི་ཤེས་ལ་ཏ ཟླ་ཏ། ཁ་ཅ་ལ ཟ་ཤ ཟ ཀ ཁ ཁ ཁ

ᏗᏫ. “Limboos of Eastern Himalayas” ᏓᏥᏂ ᏣᏄᏥᏢᏍ᏷

ᏌᏥᏄᏄ= ᏕᏣᏏ ᏗᏕᏏ ᏘᏍᏉᏁ॥

ᏗᏬ. “ Limbu Folklore” ᏓᏥᏂ ᏣᏄᏥᏢᏍ᏷

ᏌᏥᏄᏄ=Melanie Pappadis.

ᏗᏮ. ‘‘ᏍᏗᏁᏢᏍᏎ ᏚᏍᏥᏥᏣ’’ ᏣᏤ ᏕᏥᏍᏍᏍ ᏣᏤᏍᏥᏣᏤ ᏁᏣ ᏥᏥ ᏕᏥᏍᏍᏍ ᏣᏤᏍᏥᏣᏤᏥ ᏍᏗᏍᏥᏣᏤᏍᏍᏍᏥᏣᏤᏍᏍᏍᏥᏣᏤᏍᏍ

SX. ཆོ་ཀི་ཚེ་ཟླ་ཕ། ཆུ་ལྷ་ཅ་ཁ་ཁོ(D.C.)ཁ་ཐ། ཡན་ཏན།

ཁ་ཚན= ཨ་. ཐེག ལྷ་ར་ཁ

SC. ཅ་ལ་ཏ་ཀ “ཆ་ཅ། ཡ་ཡ་ ཁ་ཀ་ལ་ཀ” ཀ་ཡ་ཨ་ཁ ཁ་ཐ་ཁ ཀ་ཚ་ཀ་ཐ། ཡན།

ཁ་ཚན= ཇ. ཇ. ལྷ་ར་ཀ ཏ ཀ. ཀ་ཅ ཐ་ཆ॥

SG. ཐ་ཐ་ཟ་ཀ་ཁ ཀ་ཐ ཐ་ཀ ཐ་ཀ ཐ་ཀ

ཞུས= ཅོ.ཟ། ཆཚོ།

XX. ཟླ3ཁུ། ཁེས་ལ་ཕ། ཐེས་ཀ་ལ་ཕ.ཏ། ཐ་ལ ཁ་ལ ཁ་ལ.ཀ ཐ་ལ ཁ.ལ ཐ.ལ ཐ.ལ ཐ

ᏥᏲᏫᏛ= ᏗᏣᏍᏲ ᏥᏤᏥᏍᏗ॥

ᏫᏩ. ᏧᏣᏁᏍ ᏣᏂᏍᏥᏣᏍᏍᏣᏍᏍᏣᏍᏍ

๔๘. ใฺฮฺ๐ฺ ๙ฺฯฺ๓ฺ๐ฺ๚ฺ ๕ฺ๔ฺ๘ฺ ๕ฺฮฺ๐ฺ ๓๑ ๔๒ฺ?

ฐ๑๖๔= ฮฺ๑ฺฯฺ๘ฺ๐ฺ ๑ฺ๐ฺ๓ฺ๘๑,॥

๔๙. ใฺฮฺ๐ฺ ๙ฺฯฺ๓ฺ๐ฺ ฮฺ๔๚๔ฺ๑ฺ ๕ฺ๔๑ ๚๑ฺ๕ฺ๓ฺ ฮฺ๕ฺ๔ฺ๑ฺ ฮฺ๕ฺ๓ฺ?

ฐ๑๖๔= ๖๗๙๖. ๑๖๔ฺ๔ฺ๔ฺ๑ฺ॥

๔๐. ใฺฮฺ๐ฺ ๙ฺฯฺ๓ฺ๐ฺ ฮ๑ฺ๖ฺ๐ฺ ๑๖๔ฺ๔ฺ๑ฺ๕ฺ๓ฺ ๕ฺ๔๖ฺ๐ฺ ๐๔๐๔ ฮฺ๐ฺ๑๙ ใฺ๓ฺ๑ฺ๕ฺ๚ฺ. ใฺ๕ฺ๑,๘ฺ ๘ฺ๓ ๔๒ฺ?

ฐ๑๖๔= ๘ฺ๓ฺ๘ฺ๕ ๖๙๔๐.॥

๔๘. ๘ฺ๓ฺ๘ฺ๕ ๖๙๔๐ฺ๔ฺ๔ ๖๑๔๚ฺ ใฺ๘ฺ๑ฺ๚ฺ๘ฺ ‘‘๓๔ ๕ฺ๔๖ฺ๐ฺ ๕ฺ๐ฺ๔,๑๑ ๔๑๔๔ฺ’’ ฮฺ๕ฺ๓ฺ๙ ๓๙๔ฺ๔ฺ ๔๕ฺ๓ฺ?

ฐ๑๖๔= ๕ฺ๔๑ฺ๕๑ฺ๔ฺ ๓๐๘๑ ๖๗๘๗๔ฺ॥

๔๔. ฮฺ๑ฺ๘ฺ๕ฺ๐ฺ ๑๚๓ฺ๐ฺ ฮฺ๔๚๔ฺ๑ฺ ๘ฺ๔ฺ๐ฺ?

ฐ๑๖๔= ๐๗.๖๐. ๖๗๙๔๔॥

๔๙. ‘‘ ๑๖๔ฺ๔ฺ ๕ฺ๔๖ฺ๐ฺ ๕ฺ๓ฺ๕ฺ๔๑ฺ๔ ๔๙๔๗ ๑๖๔ฺ๔ฺ๑ฺ๚ฺ’’๖ฺ๔ฺ๔ฺ๔๑ฺ๕ฺ๚ ๑๖๔ฺ๔ฺ๑ฺ๖ฺ๐ฺ๘ ๘ฺ๓ ๔๒ฺ?

ฐ๑๖๔= ๘ฺ.ฮฺ, ๖๖ฺ๐ฺ๔๗॥

๔๗. ๑๖๔ฺ๔ฺ๘ ๖ฺ๔ฺ๐ฺ๔ฺ๑ฺ๕ฺ๚ ๕ฺ๔๖ฺ๐ฺ ฮฺ๔๙ฺ๔ฺ๚ฺ ๕ฺฮฺ๐ฺ ๖๑ฺ?

ฐ๑๖๔= ฮ๕ฺ๕ฺ๚ ๕ฺ๔๖ฺ๐ฺ๚ฺ๔ฺ๚ฺ๔ฺ๚ฺ๔

ཞེས་ཚ= གོ་ཅ། ཡ་ཁོ། ཁ་ཡ་ཆ།།

48. ཇི་ཐ ཀ་ཏ་ལ ཆ་ཀ། ཁ་ཤ་ལ ཀ་ལ་ཁ་ཡ ཆ་ཅ་ཁ་ཀ ཡ་ཁ་ཏ ཡ་ཁ ཤ ཤ ཤ

ཟླཟླ= ཅ་ཡ་ ཏེག་ཁ་ (ཀ་ཤ་ཌ)།།

VC. ཀ་ཡཅ ཟླ་ཚ་ ཁ་ཀ ཟ་ཁ་ཏོ་ཏ ཆ་ཤ་ཀ ཀ་ཆ་ཟ ཆ་ཤ་ཀ ཅ་ལ་ཕ,ཟ་ ལ་ཆ ཌ་ཇ, ཁ་ཏ ལ་ཆ!

ཟླཟླ= ཟ་ཀ་བ་ཀ་ ཅ་ལ་ཟ།།

VA. ཆ་ཀ ག་ཡ་ལ་ཁ་ལ་ཟ ཟ་ལ་ཏ ཏ་ཏ ཌ་ར ཀ་ཡ་ ཏ་ཏ་ཚ་ཏ་ء ཏ་ཏ་ཡ ག་ཡ་ལ་ཟ.....ཀ།།

ཟླཟླ: ཟ་ཏ་ཏ་ཟ་ཀ།།

VS. ཟ་ཏ་ཟ་ཀ་ ཀ་ཏ་ཀ ཀ་ཌ་ཤ་ཏ ཏ་ར་ཟ་ཤ་ཀ ཏ ..... ཟ་ཀ་ཤ་ཁ་ཤ་ཏ ཀ་ཀ་ཤ་ཏ་ར ཟ་ཟ་ཏ་ཟ་ཟ་ ཟ་ཅ་ ཡ་ཟ་ཌ!

ཟླཟླ= ཟ་ཀ.ཀ ཟ་ཀ་ཤ་ཁ་ཏ།།।।

VX. ཆ་ཀ ཀ་ལ.ར ཟ་ཟླ ཏ་ཏ་ཟ ཏ་ཟ.ཏ ཀ་ཀ་ཟ ..... ཀ་ཀ ཀ།།

ཟླཟླ= ཡ་ར་ཏ.ཟ།།

VC. ཡ.ར་ཏ.ཟ ཀ་ཀ་ཟ ཁ་ཏ ཟ་ཏ ཌ ཏ.ཟ!

ཟླཟླ= ཡ.ར་ཏ.ཟ, ཁ.།།

VG. ཟ་ ཏ.ཟ ཏ ཀ.ཚ ཀ ཟ ཏ.ཟ!

ཟླཟླ= ཁ.ཀ.།

VH. ཆ་ཀ ཟ.ཀ ཁ ཟ ཟ ཟ ཌ ཟ.ཀ ཀ ཀ ཀ ཏ ཏ.ཟ ཏ.ཟ ཟ.ཏ ཏ ཟ.ཏ!

ཟླཟླ= ཀ.ཟ.ཏ ཏ ।।

VV. ཏ.ར.ཟ ཟ.ཀ ཌ.ཟ.ཀ ཀ ཏ ཏ.ཟ ཀ.ཡ.ལ ཟ.ཏ.ཀ.ཏ!

ཟླཟླ= ཟ.ཏ.ཟ.ཟ ཀ. ཟ ཀ ཀ-ཀ.ལ།। ।।

V7. ཆེས་ཟླ་3 ༦S.08.ᅀᅀᅀ7ལ "ཨ།ཏ།ཕ།ཡ ས།ཟ།ཡ ཇ།ཡ།ལ། ས།ཕ།ར།3, ཨ།ཟ།ས།"ལ། ས།ག།ཏ།3 ས།ཆ།ལ།ལ། 3.ཅ།ཡ།ཐ།ཀ "ས།. ལ།ལ། ཐ།ཏ། ཐ།ཟ ཟ ས།ཀ།ར།ཟ།"ར། ཟ།.ཡ།ས།ཀ།ཏ ས།ལ།ཟ།ཟ ཆ།ཡ།ཐ།ཀ ཆ།ཡ།ཐ།ཀ ཆ།ཡ།ཐ།ཀ.ཟ ཕ།3 ལ།ཆ།!

ཟ།ཀ།ལ= ས།.ZZ ཅ།, ཤ.ཟ།ᅀ॥

70. ཀ།ཏ།ཡ ཆ།ཏ།ཆ. ས།ལ།ཏ ས།ལ།ཏ ཀ।ལ।ཏ ཀ।ཏ।ཡ ཆ।ཏ।ཐ ཆ।ཏ।ཐ ཐ।ལ।ཐ ཆ।ཏ।ཐ.ཟ ཐ।ཏ।!

ཟ།ཀ།ལ= 0ᅀ-ᅦᅦ-ᅀᅀᅀ0॥

76. ཀ।ཏ।ཡ ཆ।ཏ।ཆ. ས।ལ।ཏ ཀ।ཡ।ཐ ཡ.ཆ. ཐ।ལ।ཐ ཡ।ཟ।ཐ! ཡ।ཟ।ཐ!

ཟ।ཀ।ལ= ᅦ77ᅧ॥

7ᅀ. ཀ।ཏ।ཡ ཆ।ཏ।ཆ. ས।ལ।ཏ ཀ।ལ।ཏ ཀ।ཡ।ཐ ཆ।ཏ।ཐ ཆ।ཏ।ཐ ᅀᅦ-ᅀᅦ-ᅦ7ᅧᅦ ཆ।ཏ।ཐ ཡ।ཟ।ཐ ཆ।ཏ।ཐ ᅀ।ཟ।ཆ ᅀ।ཟ।ཐ ᅀ।ཟ।ཐ ᅀ।ཟ।ཐ

๗๘. ๓๐๘๑ ๑๐๖๔๎ ๕๎๕ ๔๓๗๎๗๎๓๎๗๎ ๔๎๓๎๑๑๎๐ ๑๕๑๎๔๎

๕๑๓๔= ๘๎.๘๎ ๓๗๎๐๎๔๎॥

๗๗. ๓๐๘๑ ๑๐๐๗ ๔๎ ๕๎๔ ๔๎๑๑๎ ๕๎๐๓๎ (Dr. Shova kanti Thegim (lepcha) Smirti Puraskar)๓๔๑๔๎๑ ๔๎๓๎๑๑๎๐ ๑๕๑๎๔๎๑๑๎๐ ๑๕๑๎๔๎

๕๑๓๔= ๒๐ ๗๎๓๎๔๎๓๎ ๑๔๑๎ (Dhan Nirdesh subba).

๗๗. ๑๎๔๎๔๎๔ ๑๎๗๎๔๎๔๎๐๎๔๎๔๎๕ ๗๎๑๎๓๑๎๓๎๔๎๑๎ vice Chancellor๔๎๓๎ ๑๕๑๎๔๎

๕๑๓๔= ๕๎๔๑๓๎๔๎๑๎๕ ๓๎.๘๎ ๑๔๑๎

๖๐๐. ๓๎๔๎๑๎๓๑๎๓๎๔๎๑๎ ๑๔๔๎๔๎๔๎๑ ๔๎๓๎๓๎๔๎ ๑๔๔๎๔๎ High court๔๎๑ ๕๓๐ ๑๑๑๎๓๎๔๎๑๎๔๎๑๎๐ ๑๕๑๎๔๎

๕๑๓๔=Justice A.P. Subba

๖๐๖. ๕๎๐๑ ๕๎๐ ๔๎๓๎๗๎๔๎๔๎๑๎๐ ๔๎๓๎๑๑๎๕ ๔๎๓๎๗๎๕๎๔๎ ๓๑ ๔๎๔๎๗๎๓๎

๕๑๓๔= ๕๎๐๔๎๓๎๗๎๔๎

๖๐๘. ๔๎๔๎๔๎๗๎๔๎๔๎๔๎๔๎ ๑๎๑๎๔๎ ๔๎๑๎๐๎๔๎๔๎ ๗๎๘๎๔๎๔๎๔๎ ๗๎๕๎๔๎๔๎๔๎๔

৬০৪. ᱜᱩᱞᱩᱱᱚᱱᱤᱱᱤᱱᱤ

ཁ་ཕ=ཡ་ཏ་ཨ ཆ་ཤ་ཀ་ཇ།།

ཅ. ཟ་ཁ་ཝ་ལ་བ་ཟ ཝ་ཚ་ཁ ཟ་ཁ་ཟ་ཅ་ཀ ཇ་ཐ་ལ་ཐ་ཟ། ལ་ཟ།

ཁ་ཕ= ཏ་ཡ་ ད་ཏ ཟ་ཆ།།

ཅ:V.''ཟ་ཉ་ཁ་ཟ་ཡ་ཏ ཡ་ཁ་ཟ་ལ་ཀ ཇ་ཐ་ལ ཁ་ཤ་ཟ། ལ་ཟ།

ཁ་ཕ= ཀ་ཁ་ཟ ཟ་ཆ(ཐ་ལ་ཁ)

ཅ. ཡ་ཆ་ ཇ་ལ་ཡ་ཅ ཡ་ཁ་ཟ་ལ ཁ་ལ་ཅ 'ཟ་ལ་ཁ' ཟ་ཆ།ལ ཟ་ཟ་ཁ, ཟ་ལ་ཁ ཀ་ཌ་ལ་ཅ ཡ་ཁ་ཟ་ལ་ཇ,ཟ་ཀ ཟ་ཐ་ཁ ཡ་ཁ་ཟ་ལ་ཟ་ཁ ཟ་ཟ་ཟ་ཅ ཡ་ཁ་ཟ་ལ་ཟ་ཀ ཆ།

ཁ་ཕ= ཅ་ལ་ཇ ཡ་ཁ་ཟ་ལ།།

ཅ. ''ཟ་ཆ། ཀ་ཀ ཟ་ཏ་ལ་ཀ'' ཁ་ཡ་ཁ་ཟ ཇ་ཐ ཇ་ཐ་ཇ་ཟ ཟ་ཟ་ལ ཀ་ཤ་ཟ་ཟ ལ་ཟ་ལ།

ཁ་ཕ= ཁ་ཚ་ཅ ཀ་ཁ ཟ་ཆ ཏ ཅ. ཅ. ཏ་ཟ་ལ།།

ཅ. ཏ་ཐ་ཡ་ཟ ལ་ཐ་ལ ཐ ཏ. ཏ. ཏ ཏ ཟ ཅ. ཅ. ཏ ཟ ཁ ཟ ཁ ཟ ཁ

ཁེཔུ= ༦ ཅཏཡཀཱ ༡༥༦ཏ།

༦༨ཀ. ཆོས་ཀྱི་ཕ,ཏེ་ བཀ་ཡ་ཁ་ ཕ་ཐ་ ཕ་ཁ་ ཡ་ཀ་ ཡ?

ཁེཔུ= ཕ་ཟ་ཁ་ཐ་ཏ ཟ་ཕ་ཁ་ཀ།

༦༨ཁ. ཁ་ལ་ཀ་ ཆ་ཤ་ ཡ.ལ,ཟ་ ཆ་ཅ་ཀ་ཟ ཆོས་ཀྱི་ ཤ་ཡ་ཟ ཁ་ཤ་ཕ་ **“ ཅ་ཤ་ ཏ་ཁ་ཀ་ཆ་ ཀ་ཤ་ ཁ་ཤ་ཕ་ ”**ཅ་ ཆ.ཅ. ཟ་ཆ་ ཐ.ཅ་ལ་ཅ ཡ་ཀ་ཏ་ཟ ཡ?

ཁེཔུ=ཀSV།

༦༨ཅ. ཁ་ཆ་ཀ.ཅ ཆ་ཅ་ཀ་ཟ་ཡ ཆོས་ཀྱི་ ཤ་ཡ་ཟ ཀ,ཀ་. **“ ཅ་ཤ་ ཏ་ཁ་ཀ་ཆ་ ཀ་ཤ་ ཁ་ཤ་ཕ་ ”**ཏ ཆ་ཅ་ཀ་ཟ་ཡ ཆོས་ཀྱི་ ཤ་ཡ་ཟ ཅ་ཅ་ཤ ཁ?ཏ ཁ?ཏ ཏ?ཅ ཤ?ཏ ཁ?ཏ ཁ?ཏ ཁ

๑.	๗๙ ฮี๊ฐ๊, ๓๔๘๐	๒๑. ๘๊. ๖๊ฮ๑ฐ๊	๓๙๗๊๐-๖๔๊๐	๑๐๐๐
๕.	๑๙๔ฺ๔๐ฮ๋ (๗๙ฮี๊ฐ๊๖๔)	๔ฺ๒ ๘๙๙๊๒	๓๊๘ฺ ๊๙๙๋ ๗๎๘๙	๑๐๐๗
๖.	๊๐๓๙๔ ๒๗๐	๒๐๓๊๐ ๔๊๐๓๐	๖๐๖๐ ๊๙๙๋ ๗๎๘๙	๑๐๖๗

ཁང་གི་བཏགས་ཟིན་པ། ཤ་ཅོ་ལ། ཁ ། ༡༩༧༨ནས་ད་ལ

Sl. no.	Books	Authors	Years
༠༩.	ཆུ་བོ་ཁ ། ཡ་ཀ་ཁ	ཀུ་ཐང་ཚ། ཏོ་ཡ་ཟ ལ་. ཐེ་ཡ ཏ་ཡ་ཚ	༩༧ཀ
༠༨.	ཅ་ཡ་ཐ	ཚ་ཟ ཏ་ཡ་ཚ	༩༧ཧ
༠ཤ.	ཐོ་ནི ལ་ཕ་ཐ་ཐ	ཀུ་ཧ ལ་ཏ ཆ་ཡ་ཚ་ཡ	༩༧༧༠
༠ཀ.	ཁ ཡ་ཟ་ལ ཆ་ཐ་ཡ	ཐ་ཟ. ཚ. ཆ་ཀ	༩༧༧ཧ
༠ཨ.	ལ་ཟ་ཏ	ཚ.ཚ ལ་ཅ	༩༧༧ཧ
༠ཧ.	ཇ་ཟ་ཐ་ཐ, ཁ་ཀ་ཀ ཏ,ཐ	ཀ. ཀ་ཧ ལ.ཆ	༩༧༧ལ
༠ཨ.	ལ་ཅ་ལ ཇ་ཡ་ཅ་ལ,	ཇ.ཚ ཏ་ཡ་ཟ	༩༧༧ལ
༠ལ.	ཀ་ཕ-ཀ.ལ	ཇ.ཚ ཏ་ཡ་ཟ	༩༧༧
༠ཀ.	ཇ་ཡ་ཟ་ཡ ཨ.ཁ.ཀ.ཨ	ཚ ཁ.ཀ.ཡ	༨༠ཨ
༩༠.	ཐ་ཡ་ཁ ལ.ཇ.ལ,	ཀ.ཁ.ཤ ཏ་ཡ་ཟ	༨༠ཨ
༩ཨ.	ཆ.ལ.ཡ ཐ.ཀ.ཇ.ཀ.ཡ	ཀ.ཁ.ཤ ཏ.ཡ.ཡ.ཟ	༨༠ཨ
༩ལ.	ལ.ཁ.ཡ ཤ.ཀ.ཡ.ཟ.ཇ.ཐ	ཀ.ཁ.ཤ ཏ.ཡ.ཡ.ཟ (ཇ.ཀ.)	༨༠ལ
༩ཤ.	ཐ.ལ.ཆ.ཀ.ཚ ལ.ཁ.ཐ	ཀ. ཚ. ཆ.ཀ (ཆ.ཁ.ཀ)	༨༠ལ

๑๙๔๑๗๓๙๐๕ ๕๗๓๒๘๑๕,๓๐ ๑๙๕๗๒ ๓๐๘๑ ๖๗๗๕ ๓๐ ๕๙๕

Sl. no,	Name of the Novel books	Name of the writer	place	Years
๖.	๘๓๘๓๗	๔๗. ๓๑๒. ๒๔๗๐๗	๕๕๙๙	๖๗๗๕
๗.	๑๑๐๔๑๕๕๓	๗๕๗๗๓ ๒๙๔	๔๙๕๗๑	๖๗๗๘
๕.	๕๗๐๗ ๓๐๕ ๗๑๗๕๕๑	๑๗ ๕๒๗, ๑๗๐๓๕	๓๕๑๑๗๐๓๗	๖๗๗๘
๗.	๗๒๒๗ ๓๑๗๗๙๔	๗๗๗ ๒๔๗๐๗	๑๑๐๑๑	๖๗๗๗
๘.	๗๙๗๑๐๗	๗๗๗. ๔๙๔๗๗	๗๙๕๐	๖๗๗๖
๙.	๓๐๗๑๐๗	๓๑๗๒๗๕ ๔๗๗๕๕ '๕๑๕๕๓๑๕'	๕๕๕๑๑	๖๗๗๕
๑๐.	๗๑๗๗๗๐๗	๓๑๗๒๗๕ ๔๗๗๕๕ '๕๑๕๕๓๑๕'	๕๕๕๑๑	๖๗๗๘
๑๑.	๗๗๗๗๗๐๗๗๗๗๗

๖๔.	ฐวัะ๊ฬ ะ๊(ฐ๊ษฐวี๊ฉ ฐี๊ฬ๊ฬ๔)	ฬ๊ษฬ๊๐ ฬ๊ฬ๔, วัฐ วัษ๊ฬ๊๐	ฉี๊๐ฬ๊๐	๑๐๖X
๖๘	ฐ๊ฬ๊ฬวั	ฐี๊ษ วัฐ๊ ฬ๊ฬ๔๐ฉ๊๐	ฬ๊๙ฉ๊๐	๑๐๖๘
๖V	๙๊ฬวัฬฉ,ฉ๊ ฐี๊ฐ	ฉฐ๊ี วัฐ ฬ๊ฬ๊ฐ๊ฐ๊ฐ 'ฉ๊๐ฉ๊๐'	ฬ๊ฬฬฉ๊ฬ๙	๑๐๖๔
๖๗	ฐี๊	ฐี๊ษ วัฐ๊ ฬ๊ฬ๔๐ฉ๊๐	ฬ๊๙ฉ๊๐	๑๐๖๔
๑๐.	ฐฬ๊๐ฉ๊๐ฬวัฐ๊ ฉ๊๐ฉ๊๐	ฉฐ๊ี วัฐ ฬ๊ฬ๊ฬ๊ฬ๊ฬ๙ ฐ๊ฬ๊๐ฬ๊๐ฬ๊๐	ฬ๊ฬฬฉ๊ฬ๙	๑๐๖V
๑๖	ฉ๊๐ฐ๊ ฉ๊๐ฐ๊ ฐี๊ฐ	ฬ๊๙ฐ ฐ๊๐ ฉ๊ฬฬฐ	ฐ๊ฐ๊ษ	๑๐๖๗

ฬ๊ฬฬี๊ฐ๊ฬ ๗๐ฐ ฐี๊ฐ๊ฬษ๊ฬ,

Sl. No,	Books	Authors	year
๐๖.	ษ๊ฬ๊ฬฐ	ฬฐ๊ี๊ฐ ฐ๊ฬษ๊ ฐ ๙๊ฐ ฬ๊ฬ ฬ๊ษ๊ฬ๊ฬ	๖๗VV
๐๑.	ฉ๊.ฉ๊.๗ฬ๊.ฐ๊ฬ๊๐ฬ๊ ฐ๊ฬ๊ฬฬ๙ฬ ฐ๊ฬ๊ฬฬี๊ฐ๊ฬ๊ฬ,		
๐๓.	ฐ๊๙ี๊ฉ ฐ๊ฬ๊ฬ,	ฉ๊.๑ ฬ๊ฬ	๖๗๗๓
๐X.	ฐ๊.ฬ๊ ฬ๊ฬ๊ฬ๊๐ฉ ฬ๊ฐ ๙๊ฬ๊ฬ๊ฬ,	ฉ๊.ฉ๊.ฬ๊๑๊ฬ ฐ๊๐ฐ๊ฬ๊๑๊ฬ	๖๗๗๓
๐๘.	ฬ๊ฐ๊๙ฬ๊๙ฬ๊ฬ ฐ๊ฬ๊ฬ๊๙ฬ๊ฬ,	ฬ๊ฬ๊ฬ๊๐ฐ๊๐	๖๗๗๘

০৫.	ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ বাঁহৰীৰে,	ৰে.ৰ্যা ৰ্মাঁৰ্ঙ্গ	৬৭৭৫
০৪.	গ্ৰহণ	হ্মৰ্ঁগ্ৰ ৰ্ঞৰ্হ্ম	৬৭৭৫
০৮.	বাঁহৰী	হ্মৰ্ঁৰ্ত্ত ৰ্ঙ্গৰ্ঁগ	৬৭৭৫
০৭.	বাঁৰ,ৰ্ঁ্মৰে,	ঘ্ৰ,ৰ্মৰ্ঁ্মৰ্ঁৰী	৬৭৭৪
৬০.	ৰ্মৰ্ঁৰ্ত্তৰ্মবাঁৰ্ত্তৰ্ঁ,	ৰে.ৰে.ব্ৰৰ্ঁৰী	৬৭৭৪
৬৬.	ৰ্মৰ্ঁৰ্ঙ্গৰ্ঁগ্ৰৰ্মৰ্ঁৰে্ঘ্ম	ঘ.ৰ্যত্ত.বাঁৰ্ত্ত	৬৭৭৭
৬৮.	ঘ্ৰৰ্ঁৰ্ঁ ঘ্ৰৰ্ঁৰে,	ৱ্ৰ্ঁ ৰ্ম্ৰ্ঁৰ্ঁৰে ৰ্ঞৰ্হ্ম	৬৭৭৭
৬S.	বাঁৰ্মৰ্ঙৰ্ঁ	ৰ্ঁৰ্ত্তৰে ৰ্ঞৰ্হ্ম	৬৭৭৭
৬X.	ব্ৰ্ঁ	ৰ্ম্ৰ্ঁত্ত ৰ্ঁৰ্ঁঘ্ৰঘ্ৰ	৮০০৬
৬৫.	ৰ্মৰ্ঁ	ৰ্ঁৰে ৰ্ঞৰ্হ্ম	৮০০৬
৬৭.	ৰ্মৰ্ঁৰ্ত্তৰ্ঁ ৰ্মৰ্ঁৰ্ঁ ৰ্ঁৰ্ঁৰ্ঁ	বাঁত্ত.ৰে.ঘ্ৰৰ্হ্ম	৮০০৮
৬৪.	গ্ৰৰ্ঁৰ্ঁ	৫,ৰ্ঞৰ্হ্ম	৮০০৮
৬V.	ৰ্ঁ,বাঁ	হ্মৰ্ঁত্ত ৰ্ঞৰ্হ্ম	৮০০S
৮০.	ৰ্মৰ্ঁৰ্ত্ত ৰ্মৰ্ঁৰ্ত্তৰ্ঁ	ৰে.ৰে.ব্ৰৰ্ঁৰী	৮০০X
৮৬.	ৰ্ঁত্তৰ্ঁ্মৰ্ঁ ৰ্মৰ্ঁ,	ৰ্ঁৰ্ত্ত ৰ্মৰ্ঁৰ্ঁৰে	৮০০৫
৮৮.	বাঁৰ্ঁত্তৰ্ঁ	ৰ্ম্ৰ্ঁত্ত ৰ্ঁৰ্ঁঘ্ৰঘ্ৰ	৮০০৫
৮S.	ঘ্ৰৰ্ঁৰ্ঁ	৫ৰ্ঁ.ব্ৰৰ্ঁৰী	৮০০৫
৮X.	ৰ্ঁ্মৰ্ঁৰ্ঁ	ৰে.ৰে.ঘ্ৰৰ্ঁ	৮০০৫
৮৫.	ব্ৰ্ঁত্তৰ্ঁৰ্ঁৰ্ঁ	ৱ্ৰ্ঁ ৰ্ম্ৰ্ঁৰ্ঁৰে ৰ্ঞৰ্হ্ম	৮০০৪
৮৫.	ৰ্ঁবাঁৰ্ঁব্ৰ বাঁৰ্ঁৰ্ঁ	গ্ৰৰ্ঁবাঁ বাঁৰ্ঁ	৮০০৪
৮৪.	ৰ্মৰ্ঁ	ৰবাঁ বাঁৰ্ঁৰে	৮০০V
৮V.	ৰ্ঁত্তৰ্ঁ্মৰ্ঁ	হ্মৰ্ঁত্ত ৰ্ঞৰ্হ্ম	৮০০V
৭০.	বাঁৰ্ঁত্ত ৰ্মৰ্ঁৰ্ঁ	ৰে.ৰে.ব্ৰৰ্ঁৰী	
৭৬.	ৰ্মৰ্ঁৰ্ঁ্মৰ্ঁ ৰ্মৰ্ঁৰ্ঁ	ৰ্ঁৰ্ঁ. ৰ্ঁৰ্ঁ	
৭০.	ৰ্মৰ্ঁৰ্ঁ্মৰ্ঁ গ্ৰ	বৰ্ঁৰ্ঁত্ত ৰ্ঙ্গৰ্ঁ ত্ত গ্ৰ ৰ্ঁৰ্ঁ ৰ্মৰ্ঁৰ্ঁ	
৭৬.	ৰ্মৰ্ঁৰ্ঁ্মৰ্ঁ ৰ্ঙ্গৰ্ঁৰে,	ৰে.ব ঘ্ৰৰ্ঁ	

১৮.	বীব্রণীবা	লংউাগ্র উইঝ্রঝা	৮০০৭
১১.	গ্যেঙ্গ্য	ৰীৰ্ৰ ঊ্যেঙ্গ্রঔা	৮০০৭
১২.	ঈ্ঁশ্ঁঙীঁবং	ঋীঘ্রগ্র শ্রঘ্রউং	৮০৬০
১৩.	উঁঝ্রঙ্গ্রঝ্র	ঘংঋঁঘ্র ঞ্যেঘ্রঝ্র	৮০৬০
১৫.	ঈ্ঁঊঁঝ্রপঝ্ঁ	ঝ্র,ঈ শ্রীং শ্রব্রঘ্রী উংঙ্গং শ্রব্রঘ্রী	৮০৬০
১৪.	গ্রঈ্র শ্রপবঁং্গ,	বীৰ্ণং ব্রঋীং্ৰ্	৮০৬০
১৮.	বাঋীং্ঙং বীৰ্ঘ্রঙ্গ,	ৱংঙ্র ঔঘ্র	৮০৬০
১৭.	ঘীঝ্রউঁগ্র,শ্রীঙ্গং	লংউাগ্র উইঝ্রঝা	৮০৬৬
২০.	ঘীউঈীব্র	ঋীঘ্রগ্র ঊঁৰ্ক্ষং শ্রঝ্রঙ্গং ঊঁৰ্ক্ষং	৮০৬৬
২৬.	ঞ্রঝ্রীঔ ঘাঙ্গং্ঞঁউঁগ্রঝ্রশ্র	৫৮ ব্রঋীং্ৰ্	৮০৬৬
২৮.	উঁগ্রঊ্যউ শ্রপ্যবীউগ্রশ্র,	বীৰ্ণংশ্রীঘ্রক্ষ(ব্রঋীং্ৰ্)	৮০৬৮
২১.	ঈীগ্যঘ	ঞীং্ঞ ঔঘ্র	৮০৬৮
২৫.	উঘ্যঙ্গ্রঘ্র,	ঘশ্রীউ ঞং ঊঁৰ্ক্ষং	৮০৬৮
২৬.	ঔঋঙ্গ্রঘ্র শ্রপবঁং্গ,	ঘঙ্গ্রঙ্গ্রবঁঝ ৫ঙ্গীঘ শ্রঞং্ঞ৫ঙ্গীঘ	৮০৬৮
২৪.	ঙ্গ্রঔঙ্গ্রঙ্গী	লংঙ্গীউ্	৮০৬১
২৮.	ঘঁঘ্রগ্যং্শ্র ঘীঙ্গশ্রঞ্র,	বঈঞং ঊঁঘ্রঈঝ	৮০৬১
২৭.	শ্রঘ্রশ্রগ্র গ্যং	লংগবঁঝ উঘ্রশ্রীং	৮০৬২
৩০.	ঔগ্রশ্রীং ঞঙ্গ্র	লঘ্রঞী্ ঊঁৰ্ক্ষং	৮০৬২
৩৬.	ঘঁঘ্রঙ্গঁঋ ঘীঙ্গশ্রঞ্র,	ঞী্,ঞবঁঝ ঊঁৰ্ক্ষং(ব্রঋীং্ৰ্)	৮০৬২
৩৮.	ঞীং্বং শ্র্ঝীঙ্গ ঘ্যং্ঘীঙ	বং ঞীঞ্জ্, ঊঘ্রঈঝ	৮০৬৩
৩১.	৮ঙ্গীং্পং্গী্ ঞঋ, ঋবীং্ঙ্গ্র	উংঞং গ্যউগ্যং্ঙ্গ্র শ্রবঞীঞং (ঔঋং্উং)	৮০৬৩
৩২.	ঝ্রঝউঝ্র, ঈঙ্গ্রঈঋ ঝবঝউ গ্র্শ্রঞ্র,	বঈঞং ঊঁৰ্ক্ষং ঊঘ্রঈঝ	৮০৬৩

๙๒.	ฐยะฅ๋ ฑ๊ฐ๋ฉ๋ ฐ๊ฉฅฅ๋ฉ๋ ฐ๊ฉฅ๋ฉ๋,	ฐฆ๊ฅ ฉ๋ ฉ๋ฉ๋ฉ๋	๑๐๖๘
๙๘.	ฅ๊ฉ๋	ยฅ ฉ๋ฐ ฉ๋ฉ๋ฉ๋	๑๐๖๔
๙๔.	ฐ๊ฉ๋ฉ๋, ฉ๋ฉ๋ ฅ๋ฉ๋	ฅฅ๋ ฉ๋ ฉ๋ฉ๋ฉ๋ ฉ๋ ฉ๋ฐ๋ ฉ๋ฉ๋ฉ๋	๑๐๖๔
๙๗.	ฅ๋ฐ ฑ๊ฉ๋ฉ๋ ฉ๋ฉ๋ฉ๋,	ฉ๋ฉ๋ ฉ๋ฉ๋	๑๐๖๔
๘๐.	ฐ๊ฉ๋ฉ๋, ฐ๊ฉฅฅ๋ฉ๋,	ฉ๋ฐ๋ ฉ๋ฉ๋ฉ๋ ฉ๋ ฉ๋ฉ๋ ฑ๊ฉ๋ ฐ๊ฉฅ๋ฉ๋	๑๐๖๔
๘๖.	ฉ๋ฉ๋ฉ๋ฐ	ฉ๋ฉ๋ ฉ๋ฉ๋	๑๐๖๔
๘๑.	ฅ๋ฐ ฑ๊ฉ๋ฉ๋ ฉ๋ฉ๋ฉ๋,	ฉ๋ฉ๋ ฉ๋ฉ๋	๑๐๖๔
๘๘.	ฉ๋ฉ๋ฉ๋ฉ๋	ฉ๋ฉ๋ ฉ๋ฉ๋	๑๐๖๔
๘๔.	ฉ๋ฉ๋ฉ๋ฉ๋ ฉ๋ฉ๋ฉ๋ฉ๋ฉ๋ ฉ๋ฉ๋ฉ๋ฉ๋ฉ๋ ฉ๋ฉ๋ฉ๋ฉ๋ฉ๋,	ฉ๋ฉ๋ฉ๋ ฉ๋ฉ๋	๑๐๖๔
๘๗.	ฉ๋ฉ๋ฉ๋ฉ๋ ฉ๋ฉ๋ฉ๋ฉ๋	ฉ๋ฉ๋ ฉ๋ฉ๋ฉ๋	๑๐๖๔
๘๐.	ฉ๋ฉ๋ฉ๋ฉ๋ ฉ๋

;'SvlD ;luflaf kfljfclnfF[G kf]j[Gg'

Sl No.	Authors	Years	Books
1V	;T s'dfF ;llwCaf	1986	s[F[Sn[dlScf]af tfDhl
2V	dG xfl vfDwfs-	2004	gflalqaf
3V	Ffd-xfl ';l;]s-'	2011	xlldG nfDbls-sf]
4	wGFf]t-tl vfDwfs-	2013	oflu';fK
5V	d'ulK xfl d'Fllnf	2018	xlGh]r'D
6V	d'ulK xfl d'Fllnf	2019	gl;fDn[G o[s-of(;fDdlnf kljfclnf)
7	m'ljfdf tfDnll	2019	dfMF[G dlStf]s-

ཀྱ་ཚེས་ཁ་ཕྲ་ཚགས་ རྒ་ཕྲ་བ། ཁ་ཕད་ཆེ, གང་ཟ་བ-

S.l no.	Bulletin	publishers	year
০৬.	གོ་ཀླས་ ཤགས་ཅ་ཏ	ཀྱ་ཚེས་ རྒ་ཁྲི	১৫ ཟླ་ཤ་ཟ་ ৬৭V৭
০১.	ཀླ་ཅ་ ཡ་ཟ་		
০S.	ཕྲ་ཁ	ཕ་ནི. ཤས. ཕ་ནི. ཕ་ནི	১০০০
০X.	ཕ་ཟ, ལ་ཀླས་ཕ་	ཕ་ནི. ཤས. ཕ་ནི. ཕ་ནི	১০০১
০C.	གས་ཤ་ཟ	ཏ་ཡ་ཀ ཀ་ཁྲི ཇ་ཎ	১০০V
০ཀ.	ཀ་ཏ་ཤ་ཁ	ཐ་ཚ ཆ ཆ་ཁ་ ཟ་ཁ་ཡ་ཡ	১০০৭
০৪.	ཅ་ག་ཕ	ཐ་ཀ་ ཟ་ཅ-ཏ-ཕ	১০৬৬
০V.	ཨ་ཏ	ཨ་ཏ ཁ་ལ་ཟ་ཆ, ག་ཀ ཁ་ཚ	১০৬৬
০৭.	ག-ཁ	ཀ་ཚ ཀ ཐ-ལ ཏ-ཏ	১০৬৪

༦0	གཱིགས ཅ་ཀོལ	ཀ་ཆེར ཡིག་ཆུང་	༡0༦༨
༦༦	ཀ་ཝ་ཅུ	ཀ་ཀ་ལ་ཀ ཀ་ཝ་ཅུ ཆོ་ཀུ-ཁང	༡0༦༧

ཀུ་ལ་ཀ ཀ་ཚ་ཆ ཝ་ཤ་ཀ་ཇ,

Sl. no	ཝ་ཤ་ཀ (manghim)	ཅ་ཆ(estd. year)	ཅ/ཡ་ལ,
0༦.	ཡ་རི་ཟ་ཚ ཆ་ཝ་ཁ ཝ་ཤ་ཀ	༤/༤/༦༧༧༤	ཝ་ཀ་ཁ (ཆ་ཚ་ ཀུ་ལ་ཀ)
0ཨ.	ཇ་ཟ་ཀ ཝ་ཤ་ཀ	༦༧༧༤	ཝ་ཇ ཀ (ཀ་ཡ-ཀུ་ལ་ཀ)
0ས.	ཡ་རི་ཟ་ཚ ཝ་ཤ་ཀ	༦༧༧༦	ཤ-ཡ་ལ, (ཀ་ཡ-ཀུ་ལ་ཀ)
0ཀ.	ཆ་ཝ་ཁ ཝ་ཤ་ཀ	༦༧༧༤	ཟཆ ཇ ཏ (ཁ་ཚ-ཀུ་ལ་ཀ)
0ཁ.	ཆ་ཝ ཝ་ཤ་ཀ	༦༧༧༤	ཟ་ཀ-ཁ-ཟ (ཀ་ཚ-ཀུ-ལ-ཀ)
0ག.	ཟ་ཤ ཝ་ཤ་ཀ		ཟ་ཤ ཡ་ལ, (ཀ-ཚ-ཀུ-ལ-ཀ)
0ང.	ཝ་ཇ ཀ ཆ ཝ ཝ་ཤ་ཀ		ཆ-ཤ (ཀ-ཡ-ཀུ-ལ-ཀ)
0ཅ.	ཇ ཟ ཝ ཝ ཝ

ཨ,-བྱཡཱཱ་ཆེ/ ཨ,-ཁཱ,ཐ་ཡ	Vice president
རྒྱ ཁ་ཕ་ཆེ/ རྒྱ ཀ་ཚ་ཕ་ཆེ	General Secretary
ཁ་ཕ་ཆེ/ ཀ་ཚ་ཕ་ཆེ	Secretary
ཟ་ཅ་ཆེ	Treasurer
ཁ་ཆ་ཁ ཁ་ཕ་ཆེ	Cultural secretary
ཕ་ལ ཁ་ཕ་ཆེ	Publicity secretary
ཐ་ཟ་ཡ/ ཐ་ཟ་ཁ་ཀ	Director
ཀ-ཐ་ཟ་ཡ	Additional Director
ཏ- ཐ་ཟ་ཡ	Joint Director
ཁ-ཐ་ཟ་ཡ	Deputy Director
རྒྱ-ཀ་ཚ་ཕ་ཆེ	Chief Secretary
ཨ,-ཀ་ཚ་ཕ་ཆེ	Under secretary
ཨ་ཅ་ཆེ	A.D.M
ཀ་ཚ་ཐ་ཆེ	O.S
རྒྱ་ཡ་ཚ	H.A
ཁ་ཁ་ཡ་ཆེ	Typist
ཇ་ཚ་ཅ་ཆེ	A.O
ཇ་ཐ	Accountant
ཇ་ཌ ཁ་ཡ	Steno
ཇ་ཕ ཐ་ཡ	Governor (state)

བོད-རྒྱལ་པོ།	Prime Minister
གྲྭ་པོ།	Chief Minister
གྲྭ་པོ།	Minister
ཡོན་པོ།	M.L.A
རྒྱལ་རྫོང་ཁྱབ	D.C
རྒྱ-ཚེན་གྲྭ་ཚོགས་ རྒྱ་ཡ	Zilla Panchayat
ཁྲོན་གྲྭ/ ཚེན་གྲྭ་ཚོགས	Panchayat

ཕྱོགས,རེས་ པོ

ཁེད་ཕྱ ཕྱ	Home Department
རྒྱ་ཐུ་ ཕྱ	Finance Department.

ཁོངས་ཀྱི ཤ ཡར་ཁོ ཆགས་ 3ནས

Revenue & Expenditure Dev. Planning.

ཚོང་ཁྱབ་ཀྱ ཤ ཁོ་ནང་ 3ཡ་ཀ

Personnel & Economic reform.

ཁེལ་ཆོ་ཅ ཀྱ་ཀ་ལ ཨོ་ནཱ་ཡ ཁེལ་ཚ

Speaker Sikkim Legislative Assembly.

ཀལ་ 3ན་ཀ ཤ ཆ་ཕ་ཚ ཁྱབ་ཐ ཀཁ་ཕ་ཅ ཆགས་ ཕ

Water Security & Physical health Engineering Development.

ཁྱབ་ཐ ཀ་ཝ. ལ་ཏ ཏ་ལ ཤ ཀཟ ཀ་ལ ཕ

Health Care, Human Service & Family Welfare Deptt.

ཞལ་, རྩི་ཐབ་ཚ- ཨ་ཚེ་ཡ ཨ་ནེ་ཡ ཡ་ནང ཆ་ཤེ་ ཟ ཤ་ལ་ཁ་ཟ ལ་ནེ ཟ ལ་ཐུ་ལ་ཀ་ཡ

Land Revenue & Disaster Management, Urban Development.

ཀ་ཆ་ཡ ཀ་ཤ་ཆ་ ཟ ཆ་ཟ་ཀ་ཚ་ཟ་ལ

Culture Affair & Heritage.

ཡ་ལ་, ཨ་ནེ་ཡ ཟ ཆ་ཤ་ཆ ཨ་ནེ་ལ

Rural Management & Dev. Cooperation.

ཏ་ཌ་ཀ་ཁ་ཚ ཆ་ཀ་ཤ་ལ ཟ ཏ་ཅ་ཡ ཨ་ནེ་ཡ

Forest wild & Economic Management.

ཏ་ཡ་ཇ ཤ་ཟ་ཆ་ ཁ་ ཟ་ར་ཡ ཟ ཨ་ཟ་ཚ. ཡ་ཤ་ཏ

Public Work Deptt.&Bridge , Labour.

ཟ་ལ་ཨ ཤ་ལ་ཤ་ཡ ཤ་ཡ་ཆ. ཟ་ཡ་ཕ. ཀ་ནེ་ཁ ཟ ཅ་ཡ་ཐ་ཟ་ཤ་ཡ

Law Parliament Affair, Tourism, commerce & Industries.

ཤ,ནོ-ཀ་ཡ ཟ ཤ་ཟ་ཁ་ ཐ་ཁ་ཤ ཟ ཤ་ཅ་ ཤ,ནོ

Food security & Agriculture Horticulture & Cash Crops.

ཐ་ལ་ ཟ ཨ་ཀ་ཐ་ ཁ་

Post & Telegraph Department

ཅ་ཁ་ཚ ཁ་

Police Department

ཤ་ཟ་ཁ་ ཟ ལ་ནེ་ཁ་

Department of Information & Piblic Relation

ཡྱ་ཆ་ ཁང

Department of Establishment

ཀུན་ཆེན་གྱི་ རྩེ་ཕྱི་ ཀློག་ཡིག

Central Board of Secondary Education

ཆོས་བདེ་ ཀུན་ལེན་ རིག་ཚུལ་ ཁང

Human Resource Development Department

ཁྱབ་ཐ་ ཁ ཁྱབ་ཐ་ཡིག,(Book& Articles)

ཉམ,	Story
ཁོ་བོ་ཐུ་ཁ	Poem
རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི	Novel
ཁང་ཁབ་ཀྱི	Short epic
ཀང་ཡིག	Magazine
ཁྱབ་ཁ	Paper
ཁྱབ་ཐ	Book
ཀུ་	Essay
ཁྱབ་ཀང	Article
ཡིན་ཏོ་ཁ	Drama
ཐོ་ཁྱབ་ཀྱི	Epic
ཐོ་ཁ་ ཁྱབ་ཁ	News Paper

[illegible]	Bulletin
[illegible]	Oral/Folk literature

[illegible] Status of the Schools.

[illegible]	Pre-primary School
[illegible]	Primary School
[illegible]	Junior High School
[illegible]	Secondary School
[illegible]	Senior Sec. School
[illegible]	College
[illegible]	University

[illegible] Domestic Animal

[illegible]	Pig
[illegible]	Cow
[illegible]	Ox
[illegible]	Goat
[illegible]	Cat
[illegible]	Sheep
[illegible]	Horse

[illegible]	Buffalo
[illegible]	Dog
[illegible]	Rabbit
[illegible]	Donkey
[illegible]	Yak
[illegible]	Duck

[illegible]Birds Diversity

[illegible]	Bar head gooses
[illegible]	Common Merganser
[illegible]	Hen
[illegible]	Bonelli's Eagle
[illegible]	Vulture
[illegible]	Common Buzzard
[illegible]	Munal
[illegible]	Peacock
[illegible]	Kalij
[illegible]	Jungle-fowl
[illegible]	Satyr Trogopan
[illegible]	Barred cuckoo- dove

[illegible]	Hill-partridge
[illegible]	Asial Koel
[illegible]	Owl
[illegible]	Asian Emerald Cuckoo
[illegible]	Large green- billed Melkoha
[illegible]	Oriental cockoo
[illegible]	Forest Eagle-Owl
[illegible]	Hodgsons's Frogmouth
[illegible]	Hamalayan swiftlet
[illegible]	Great Barbet
[illegible]	Woodpeacker
[illegible]	Broadbill
[illegible]	Black-winged cuckoo-shrike
[illegible]	Black-crested Bulbul
[illegible]	Flycatcher
[illegible]	Scimtar-babbler
[illegible]	Bar-throated minla
[illegible]	Cinnamon Tree Sparrow
[illegible]	White-rumped Muina
[illegible]	Beautiful Rose-finch

[illegible]	Sibia
[illegible]	Blue Whistling-thrush

Amphibian Biodiversity

[illegible]	Frog
[illegible]	Paha

[illegible]Fish Diversity

[illegible]	Danio
[illegible]	Anguilla
[illegible]	Mahaser
[illegible]	Buduna
[illegible]	Balitora
[illegible]	Gadela
[illegible]	Laguvia
[illegible]	Clarius
[illegible]	Grasscarp

[illegible],Flowers Diversity

[illegible]	Celery
[illegible]	Sweet basil

ཡ་ཏཱཥ ཀ་	Aloe-vera
ཐི་ཤ་ཁ་ཅ།	Celosia ardentea
ཆ་ཏཱཥ/ བཀ་ཌ་ཝ་	Gomphrena globosa
ཤ་ཀ་ཅ/ས་ལ་ཡ	Iresine herbstii
ཏ།ཀ་	Lotus
ཝ་ར་ཥ་ཀ་	Plumeria alba
ཆ་ས་ཀ	Caladium bicolor
ཐ་ཤ་ཏ	Kurro
ཁ་ཆ,ཀ	wormwood/Tatipati
ཌ་ཝ་ཀ	Dahlia
ས་ཌ་ཝ་ཀ	Geranium
ཐ་ཟ,ཀ	Jarbera
ཀ་ས་ཟ	Philunge
ཁ་ཅ་ཀ	Sunflower
ཌ་བ་ཀ	Strawflower/Ajambari
ཁ་ཆ་ར་ཀ	Cineraria
ཌ,ཁ,ཀ	Golden rod
ཟ,ཡ,ཀ	Marigold
ཁ་ཁ་ཤ་ཀ	Cactus
ཁ་ཁ་ཀ	Bell flower

ཟླ་ཨ།	Phultorul/Indian short flower
ཅི་ཟླ་	Morning glory/sanai phul
ཞེ་ཏ་	Custuta
ཏ་ཟ་ཟླ་	Indrane phul
བྱ་ཅ་ཀ་ཡ	Sunpati
ཆ་ཤ་ཟ་ཤ	Rhododendron
ཡ་ཙ་ཟླ་	Pudina/Calamint
ལ་ཏ་ཟླ་	Lily
ཏ་ཤ་ཟླ་	Tiger lily
ཟ་ཟ་ཟླ་	Msgnolia/ Chap
ཤ་ཏ་ཟླ་	Rose
ཀ་ཞ་ཟ་	Jasmine
ཏ་ཅ་ཟླ་	Cymbidium
ཐ་ཤ་	Orchid
ཡ་ཅ་ཟ	Ground orchid
ཐ་	Aconit/ Bikuma
ཏ་ཏ་ཟ	Shyam phul
ཐ་	Ghungring

ཏ་ཏTrees Diversity.

ཐ་ཏ	Vokimlo

ꡲꡱ꡷꡷ꡱ	Lapsi
ꡕꡱ꡷꡷,	Totola
ꡱ꡷꡷꡷ꡱ	Uttish
꡷ꡱ꡷꡷꡷꡷ꡱ	Swar
꡷꡷꡷꡷꡷꡷꡷	Simal
꡷ꡱ꡷꡷꡷꡷/꡷꡷꡷꡷꡷	Taki
꡷꡷꡷꡷꡷꡷꡷

[illegible]	Haday
[illegible]	Malata
[illegible]	Bapari
[illegible]	Kattus
[illegible]	Musrey Kattus
[illegible]	Bajarat
[illegible]	Falat
[illegible]	Arkowlo
[illegible]	Oak
[illegible]	Maawa
[illegible]	Malagedi
[illegible]	Taj-patta
[illegible]	Kowlo
[illegible]	Siltimar
[illegible]	Kutmero
[illegible]	Falado
[illegible]	Lusunay
[illegible]	Tuni
[illegible]	Bandre
[illegible]	Ritha

[illegible]	Khamari
[illegible],	Mahail
[illegible]	Ar-gailo

[illegible]Bamboo Diversity.

[illegible]	Malingo
[illegible]	Awlay Ningalo
[illegible]	Dev-negalo
[illegible]	Tusay-bas
[illegible]	Sano-malingo
[illegible]	Malbas
[illegible]	Kalinga
[illegible]	Banbas
[illegible]/[illegible]	Gope-bas
[illegible]	Pareng
[illegible]	Titey ningalo
[illegible]	Tama
[illegible]	Valubas

[illegible] Yam

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Relation

[illegible]	An old bachelor
[illegible]	Baby

[illegible]	Aunty
[illegible]	Daughter
[illegible]	Old man
[illegible]	Old women
[illegible]	Maternal uncle
[illegible]	Brither-in-law
[illegible]	Great grant child
[illegible]	Mother-in-law
[illegible]	Sister-in-law
[illegible]	Nephew
[illegible]	Niece
[illegible]	Young Brother
[illegible]	Younger Sister
[illegible]	Elder Sister
[illegible]	Father’s elder brother
[illegible]	Mother’s elder sister
[illegible]A	Grand-Father
[illegible]	Step-mother
[illegible]	Adult Boy
[illegible]	Father

ཡི-ཕA Parents

ཡ་ཀ, Daughter-in-law

ཆུ, Elder Brother

ཆེཕུགས Young boy of marriageable age

ཉཕ་ Father’s Friend

ཉཇུཀBaby

ཆོ Paternal Uncle

ཆོཕ་ Uncle’s friend

ཕA Mother

བཟ Human

བ་བུཆ Widow

བཕ་ Descendent

ཟ་ཁ Adult Girl

ཟ་ཁ, Grand child

ཟ་ཁ, Female

ཆ ཕA Grand-mother

ཆེ ཁ, Male

ཀ,ཆ Co-wife

ཏ ས, Nephew, Sister’s son

ཏ ས,ཆ Niece, Sister’s Daughter

ᎿᏩᏗ,	cousin (Male)
ᎿᏩᏗᏥ	Cousin (Female)
ᏣA	Son
ᏂᏥ	Aunty
ᏣᏔᏚᏣ	young girl of marriageable age
ᏣᏣᏥᏓ	Bride

ᏓᏍᏗ ᏥᏂ

ᏂᏚ	Rat
ᏘᏲ	Cow
ᏃᏚ	Tiger
ᏥᏗ	Eagle
ᏣᏔᏲ	Thunder
ᏗᏣᏃ	Snake
ᏗᏍ	Horse
ᏥᏩᏃ	Sheep
ᏣᏚ	Monkey
ᏗᏗ	Hen
ᏚᏍ	Dog
ᏍᏗᏣ	Pig

[illegible]Unit

0	[illegible]	Unit
৬0	[illegible]	Ten
৬00	[illegible]	Hundred
৬,000	[illegible]	Thousand
৬0,000	[illegible]	Ten thousand
৬,00000	[illegible]	Lakhs
৬0,00000	[illegible]	Ten Lakhs
৬,0000000	[illegible]	Crore
৬0,000,000	[illegible]	Ten crore
1,000,000,000	[illegible]	Arab

[illegible],

[illegible]	=	+
[illegible]	=	−
[illegible]	=	×
[illegible]	=	÷
[illegible]	=	%

ཡོད་བཞི,རེ་ ཤེ་Season

ཚུན་ཡོད་ Spring season

ཟླ་ཡོད་ Summer season

ཡོག་ཆུ་ཡོད་ Rainy season

མཆོད་ཡོད་ Autumn season

ཁེར་ཡོད་ Autumn season

ཁྱི་ཡོད་ Winter season

ཀོན་ལག,

༧. ཀོ་ཚ་ལ་ཆ་ཅ་ ॥

V. ཀོ་ཀོ་ཡ་ ॥

४. ཅ་ཉ་ཅ་ ॥

C. ཀ་ཀ་ཡ་ ॥

C. ཁ་ཟ་ཤ་ཅ་ ॥

X. ཁ་ཅ་ཉ་ཟ་ ॥

S. ཆ་ཀ་ ॥

ʌ. ཀ་ལ་ཟ་ ॥

ᒐ. ཉ་ཏ་ཟ་ ॥

ʌ. ཁ་ཟ་ཡ་ཁ་ ཉ་ཟ་ཡ་ཁ་ ॥

S. ཁ་ཚ་ཁ་ ཆ་ཚ་ཁ་ ॥

X. ཁ་ཆ་ཀ ཉ་ཆ་ཀ ॥

๓. བྱགས་ཏེ ཉམ་ཐུ་ཏེ་ཅེ ॥

๔. བྱགཅ̱ཆ ཀཆ̱ཏ̱ཅ̱ ॥

๔. ཐ་ཁ̱ལ ཏ̱ར̱ལ་ཅ̱ ॥

๕. ལ་ཕ̱ར̱ཅ̱ ཁ̱ཆ̱ར̱ཅ̱ ॥

๗. ཉ̱ཟ̱ཅ̱ ཟ་ཀ̱ཅ̱ ॥

ཐ̱ལ̱ལ̱ཕ̱

ཟ̱ཏ̱	Aries
ཁ̱ཆ̱	Taurus
ཅ,ཏ̱	Gemini
ཏ̱ཆ̱	Cancer
ཟ,ཏ̱	Leo
ཡ̱ཆ̱	Virgo
ཐ,ཏ̱	Libra
ཆ̱ཆ̱	Scorpio
ཨ̱ཏ̱	Sagittarius
ཏ̱ཅ̱	Capricorn
ཀ̱ཏ̱	Aquarius
ཀ̱ཅ̱	Pisces

[illegible]snake Diversity

[illegible]	Banded krait
[illegible]	Kobra
[illegible]	Comon rat-snake
[illegible]	Green snake
[illegible]	Pit viper
[illegible]	Indian Python
[illegible]	Small snake

[illegible]Fish Diversity

[illegible]	Anguilla
[illegible]	Acrossocheilus
[illegible]	Balitora
[illegible]	Gadela
[illegible]	Garra/ Buduna
[illegible]	Laguvia
[illegible]	Pangasius
[illegible]	Clarius
[illegible]	Grasscarp
[illegible]	Glyptothorax

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible] (REFRENCES)

1. Muringla Lok Chand,2009, Sikhum-Soam (limbo General Knowledge), S.B publication, shree Bhawan complex Hill Cart Road , Silguri
2. Khamdhak. Buddhi L. Subba, 2015, Limboo Mythology; Revisit, Popular Press, Bidhan Road, Siliguri.
3. Tumbhangphe Gambir Dhoj and Kurumbang Harka Jung, 2062, limbu-English-Nepali Dictionary.
4. Subba J.R. 2015, The Festivals of the limbo Society, Shivakoti Printing Press, Nivedita Road, Pradhan Nagar Siliguri.

5. Parangden Dil Maya, 2018, Su-Huang Sung, Popular press Bidhan Road siliguri
6. Muringla Bal, 2018. Yuma Samyo: Samajik Shatya, Himadree Printing presses Gantok E/Sikkim.
7. Subba Dhan Hang,2017, Limboo Lokwarta,
8. Subba Chaitnya,1998, the culture and religion of limbu, Bani offset mudranalaya.Teku Kathmandu,
9. Subba J.R. 2002, Biodiversity of the Sikkim Himalayas, Ambica printers 105 prakash Mohalla East of Kailash New Delhi.
10. Resley H H 1928, The Gazetter of Sikkim, IIIP printer Delhi.
11. Chettri Durga p, 2018, Sikkim Chronicle, lokmat press Deorali Sikkim.
12. Limbu vyakaran; limbu grammar, 2060, a publication of Nepal academy.
13. Dhal Gopal prashad 2013, bhasavhivadha,
14. DR. Khamdhak B.L and Muringla Ash 2016, limboo drama: Growth& development (Sikkim), Reaza printers, Jorthang, south Sikkim.
15. Subba Maita Hang, 2018, Yakthung sample question 2017-18, Reaza, printers Jorthang south Sikkim. (class-x)
16. Subba Maita Hang,2018, Yakthung sample question 2017-18,Reaza, printers Jorthang south Sikkim (class – XII)
17. 'Takanchaba' subba Tej man 2015, ཀོ་ཏ་ཙ.Reaza, printers Jorthang south Sikkim.
18. 'Terapey Santosh subba, 2014, pekko, himadri printers.nam nang Gangtok E Sikkim.
19. 'otti' suk man 2014,limboo language learning course(limbo-english-nepli),
20. Subba Ash Bahadur, 2016, history, growth and development of limboo language: a present context in Sikkim.Gamma publication H.D lama road Darjeeling.
21. Khamdhak Buddhi L.2011, Limboo Language Through composition. Mahalaxmi offset pree Baneswor, Katmandu, Nepal.
22. Sukhim yakthung sapsok west Sikkim gyalsing. 2003, sapett-thongooba pay-hanchap sapon.ambika printers, east kailash, New Delhi.
23. DR. Khamdhak. B.l and Muringla Ash Bahadur 2017, Literary theory and limbo literature. Reaza printer, Jorthang, south Sikkim.
24. Govt.of Sikkim. HRDD.1983 reprinted 2011, Thangsing yakthung huppan nu itchap. Kwality store (printing division) Kazi Road. Gangtok Sikkim.